

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

Abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu.

Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate
la redactiuni.

Anulu III.

Blasiu 1 Iuliu 1890.

Nr. 19.

Partea besericésca.

Erasi aplicarea sântei Liturgie la intentiuni
private.

I.

In Nrulu 10 alu „Fóiei besericesci“ sub titlulu :
„Despre aplicarea s. liturgie la intentiuni private“
a aparutu unu tractatu scrisu de M. O. D. Joa nu
Borosiu, in care se combâte o „nóua modalitate“
a aplicàrei sântei liturgie la intentiuni private, care
„de unu tempu incóce incepe de-a-se introduce mai
alesu pre la besericele catedrale“. Modalitatea acést'a
nóua D. Borosiu o descrie astu-feliu: „Este cu-
„noscutu cà in besericele catedrale in tóte dílele se
„celebréza s. liturgía pre rëndu prin canonici, ori
„preotii dela scaunulu episcopescu.

„Ací adese se póte vedé, cà pre lènga preotulu
„ordinariu celebrante (septemânariu) se imbraca si
„alti preoti, — unulu, doi, seau si mai multi. —
„Acestia, dupa-ce ordinariulu a gatatu cu commemo-
„rările dela proscomedia, mergu si la intentiunea loru
„privata punu câte o particea de commemorare, apoi
„se ducu de stau la altariu, si sub totu decursulu
„s. liturgie nu implinescu nici unu actu solemn si
„publicu liturgicu, — adeca cu tonu inaltu nu dicu
„nimic'a, nici chiar' eschiamatiunile prescrise, la iesiri
„cu evangeli'a si cu s. daruri nu iesu, — fàru numai
„cetescu in taina rogatiunile s. liturgie.

„Prin o atare concelebrare apoi credu a satis-
„face obligaméntului de a aplicá sântulu sacrificiu
„dupa intentiunea acceptata“.

Facia cu acést'a modalitate de-a aplicá sânt'a
liturgie dupa intentiuni acceptate, D. Borosiu se
intréba: „Óre prin o atare concelebrare comóda,

„tacuta, respectivii preoti satisfac ori ba intentiunei
„primite cu stipendiu, si preste totu óre o atare aplicare
„convine cu disciplin'a besericeii orientale“ ?

La intrebarea pusa, D. Borosiu raspunde negativu,
adeca sustiène cà preotii, cari aplica sânt'a liturgie
la intentiuni private stipendiate dupa modalitatea mai
susu descrisa, nu satisfac obligaméntului primitu prin
acceptarea aceluor intentiuni.

La intrebarea pusa de D. Borosiu s'a mai
datu inse si altu respunsu, adeca respunsu afirmativu,
si anume in Nrii: 12, 13 si 14 a „Fóiei besericesci“,
din partea Domnului Dr. Victoru Szmigelski,
si in Fascicolulu V alu „Revistei Catolice“ din partea
Domnului Dr. Demetriu Radu. In améndoue
respunsurile acele cestiunea pusa de D. Borosiu
a fostu tractata, dupa parerea mea, cu eruditiunea
covenita, si din tóte punctele de vedere a fostu re-
solvita, astu-feliu încátu trebueá se véda ori cine,
cà preotii concelebranti dupa modalitatea numita
nóua de D. Borosiu, potu se aplice sânt'a liturgie
la intentiunea acceptata, si pentru aplicarea ace'a
potu se primésca stipendiu.

Domnulu Borosiu inse a remasu neclatitu in
negarea sa si la cetirea acestoru dóue respunsuri.
In Nrii: 16, 17, 18 alu „Fóiei besericesci“, trecându
cu vederea tóte cele scrise de Parintele Dr. Radu
in „Revist'a Catolica“, raspunde numai Domnului
Dr. Szmigelski, spunédu-i cà Domni'a sa a
tractatu cestiunea mai multu din punctu de vedere
dogmaticu-moralu, éra nu liturgicu, si cà prin urmare
ar' fi acceptatu cá si respunsulu la tractatulu Domniéi
sale se fia mai vértosu dogmaticu-moralu.

Tréb'a Domnului Szmigelski e se arete, de-

óre-ce nu are lipsa de aপরার mea, că ore în răspunsului Domniei sale atins'a și partea dogmatica-morală a cestiunei puse de D. Borosiu seau ba, și că ore D. Borosiu aieva cu cestiunea acést'a s'a ocupatu mai multu din punctu de vedere *dogmaticu-moralu*, era nu din punctu de vedere disciplinariu-liturgicu. Eu voiescu numai, după-ce o doresce D. Borosiu, se consideru cestiunea din punctu de vedere dogmaticu, și se aretu cu tóta obiectivitatea, *că preotii aceia, cari aplica sânt'a liturgie la intentiuni private după modalitatea numita nouă de D. Borosiu, potu se primésca stipendiu liturgicu pentru aplicarea ace'a.*

II.

Înainte de-a demonstra acést'a, se cercămu ore unde se afla nodulu cestiunei întregi?

Este știutu cumcă stipendiulu liturgicu se dă preotului pentru aplicarea fructului specialu alu sacrificiului liturgicu la intențiunea celui ce-i oferă stipendiulu. Prin urmare preotulu, care oferă după intențiunea unei persoane ore-care unu sacrificiu liturgicu deplinu, are dreptulu se primésca dela persón'a ace'a stipendiu cuvenitu. De ace'a cându afirma cineva că unu preotu nu póte se primésca stipendiu liturgicu dela o persóna ore-care, trebuie se-o afirme acést'a, seau fiindu-că preotulu acel'a a mai primitu dejă pentru ace'a-si liturgie înca unu stipendiu, seau fiindu-că preotulu acel'a nu a oferitu sacrificiu liturgicu deplinu după intențiunea acceptată. — Cu privire la partea cea d'ântăia a disjunctivei mele nu póte fi nici o îndoieła, de-ore-ce cunoscutu este că unu preotu pentru o sângura liturgie numai unu stipendiu póte primi; și în acést'a ne unim pre deplinu cu D. Borosiu. Așá dara atunci cându se sustiène, că preotii concelebranti după nou'a modalitate nu potu se primésca stipendiu liturgicu, se întempla numai din caus'a, că se néga cumcă unulu fiesce carele dintre densii ar' oferí *sacrificiu liturgicu deplinu*.

Că nu m'am înșelatu în aflarea nodului cestiunei, me convinge D. Borosiu însuși. În Nr. 10 alu „*Fóiei besericesci*“ voindu se demustre că preotii concelebranti nu potu se primésca stipendiu pentru aplicarea sacrificiului liturgicu la intențiuni private, celebrându după modalitatea numita nouă, scrie: „*Altucum insemnu că din parte-mi me îndoiescu că dintre concelebranti fia-care implinesce și oferă sacrificiu deplinu, afara de celebrantele ordinariu*“. Era în răspunsulu seu datu la tractatulu Domnului *Szmigelski* nu se mai îndoiesce, ci chiaru sustiène, că concelebrantii după modalitatea cea nouă nu oferă unulu fiesce carele câte unu sacrificiu deplinu și deosebitu, ci toti la olalta numai o sângura liturgie, unu sânguru sacrificiu. Éta cuvintele D.

Borosiu: „Remâne înca se reflectezu la partea „dogmatica-morală a concelebrării adevăta la aplicarea „*propria* a aceleia.

„Subscrisulu a negatu, că prin concelebrarea „commemorata în tractatulu citatu, preotii respectivi „ar' satisfăce deobligamântului aplicării s. liturgie la „intențiune acceptată. — Domnulu *Szmigelski* . . . „Domni'a sa adevăta ar' fi potutu vedé, că am re- „cunoscutu principiulu stabili, că unu preotu pentru „o liturgie numai unu stipendiu póte acceptá. Și „deca totuși m'am provocatu la propusetiunea con- „damnata de Ales., acést'a am facutu că se illus- „trediu conclusiunea facuta de mine, cându mai multi „preoti, înse pentru o sângura liturgie primescu câte „unu stipendiu. Pondulu l'am pusu în o sângura „liturgie. Deci ar' fi trebuitu se se demustre fal- „sitatea conclusiunei, respective se se fia deslucitu „partea dogmatica morală a cestiunei puse, și amesuratu „resultatului se se fi aplicatu conclusiunea“.

Așá dara și D. Borosiu recunósce și afirma, că deslegarea cestiunei ore preotii concelebranti potu se primésca stipendiu liturgicu pentru liturgie celebrata după nou'a modalitate și aplicata la intențiuni private, depinde dela răspunsulu dogmaticu ce este a se dá la întrebarea, ore unulu fiesce carele dintre preotii concelebranti oferă sacrificiu liturgicu deplinu, deosebitu de acel'a ce-lu oferă preotulu ordinariu, seau din contra împreună cu acel'a oferă numai unu sânguru sacrificiu liturgicu atátu după specia câtu și după numeru.

Chiamarea și detorinti'a mea deci este ace'a, se aretu cumcă unulu fiesce-care dintre preotii concelebranti după modalitatea numita nouă, aduce sacrificiu liturgicu deplinu și deosebitu după numeru era nu după specia de celu adusu din partea celebrantului ordinariu. Și deca 'mi va succede acést'a, ce'a ce sperazu că se va întemplá, credu că și D. Borosiu, care de siguru numai aflarea adevărului va fi avut'o în vedere, va concede, cumcă preotii concelebranti după modalitatea numita nouă, potu se aplica sacrificiulu astufeliu oferitu și la intențiuni private, primindu pentru aplicarea ace'a și stipendiu, fără că se li-se póta aplicá propusetiunea condamnată de Alesandru VII; și astufeliu sperazu că cestiunea acést'a, care dejă a devenitu superatóre, se va terminá pentru totu-de-a-un'a.

III.

Argumenteloru, ce le voiu aduce spre a-mi demonstra asertiunea mea, permitu o reflesiune, care trebuie se-o aiba înaintea vederei ori cine vrea se judece valórea loru, și care va taiá calea la eventuale neîntielegeri. Eu adevăta sub preotii concelebranti întielegu aceia (celu pucinu în Blasiu așá e), cari im-

bracati in vesmintele preotiesci prescrise la celebrarea liturgiei, desi nu dicu nimic'a cu voce inalta, totusi cetescu liturgi'a intréga pronuntiându de-o-data cu Episcopulu seau cu celebrantele ordinariu form'a consacràrei, si cari apoi se si cumineca. Aceste conditiuni le poftesce dela preotii concelebranti si *Benedict-XIV*¹⁾, ma chiaru si D. Borosiu le-a observatu, dupa cum se vede din cuvintele citate de mine mai sus. Eu despre concelebrare in form'a acést'a vorbescu, deórece nu póte fi vorba despre sacrificiu liturgicu acolo, unde preotulu seau nu consacra, seau form'a consacràrei o pronuncia dupa-ce celebrantele ordinariu dejá a gatatu form'a.

Dupa observarea acést'a trecu la demonstrarea asertiunei mele, argumentându pentru mai mare claritate in forma silogistica in tipulu urmatoriu:

Este unu adeveru de credintia, cà toti preotii, cari cu intentiune de-a consacrá, asupr'a materiei valide pronuncia form'a prescrisa si instituita de Christosu, aducu sacrificiu adeveratu si propriu alu Legei Nóue; si inca atâtea sacrificii depline, deosebite dupa numeru, câtii suntu dènsii.

Inse preotii concelebranti dupa modalitatea numita de D. Borosiu *nóua*, asupr'a materiei valide cu intentiune de a consacrá pronuncia form'a prescrisa si instituita de Christosu.

Prin urmare preotii concelebranti dupa modalitatea numita *nóua* de D. Borosiu aducu sacrificiu adeveratu si propriu alu Legei nóue, si inca atâtea sacrificii depline deosebite dupa numeru, câtii suntu la numeru insi-si concelebrantii.

Propusetiunea *maiora* a silogismului acestuia are dóue partii. Cea *d'ântâia* afirma cà preotii, cari cu intentiune de a consacrá, asupr'a materiei valide pronuncia form'a prescrisa a consacràrei, aducu sacrificiu adeveratu si propriu alu Legei Nóue. Éra partea *a dóu'a* sustiène cà preotii aceia implinescu atâtea sacrificii depline, deosebite dupa numeru câtii suntu la numeru dènsii.

Partea cea *d'ântâia* nu are lipsa de demonstrare, fiindu-cà e definita de càtra Conciliulu Tridentinu²⁾, si a o negá insémna a cadé in eresu. Pentru-cà e cunoscutu, cà esenti'a sacrificiului liturgicu se afla in consacrare; si cà prin urmare la ace'a cá sè se aduca lui Domnedieu unu sacrificiu adeveratu si propriu alu Legei Nóue nu se poftesce altu-cev'a, decátu cá preotulu folosindu-se de materia valida, cu intentiune de-a consacrá se pronuncia asupr'a materiei aceleia form'a prescrisa, Vesmintele, ceremoniile scl. se poftescu la *litietatea* actului, *validitatea* inse nu o atingu nici decum. De aceea presupunèdu cà unu

preotu ar' luá pâne si vinu, si asupr'a acelor'a, fara de-a implini nici unu altu actu prescrisu in liturgieriu, cu intentiune de a consacrá ar' pronuntiá form'a prescrisa, acel'a ar' implini unu zacrificiu adeveatu si propriu alu Legei Nóue, cu tóte cà penrru sacrilegiulu acel'a ar' avé se dé socotéla asupra inaintea juegàtii domnedieesci.

In partea *a dóu'a* a propusetiunei maiore se afirma, cà déca suntu mai multi preoti concelebranti, cari de-o-data asupra aceleia-si materie pronuncia in acela-si tèmpu forma consacràrei, aceia aducu unulu fiesce-carele câte unu sacrificiu deplinu, adeca atâtea sacrificii depline, deosebite dupa numeru, câtii suntu celebrantii. — Partea acést'a a propusetiunei maiore, cà si cea *d'ântâia*, este unu adeveru de credintia. Si aievea ori cine a gustatu câtu de pucina dogmatica scie preabine, cà in sacrificiulu liturgicu avemu se deosebimu: *oferente principalu*, *oferente secundariu* seau *ministerialu* seau *instrumentalu* si *lucru oferitu*. In tóte sacrificiile liturgice *oferentele principalu* si *lucru oferitu* este *acel'asi*, Christosu; si fiindu-cà Christosu e unulu si nu se póte inmulti, si sacrificiulu liturgicu e numai unul dupa specia: si astu-feliu ori se va oferí sacrificiulu liturgicu pre *acel'a-si altariu* de càtra mai multi preoti, ori pre mai multe altarie de càtra mai multi preoti, totu numai unu sacrificiu sènguru remâne dupa specia, precumu unulu remâne Christosu.

Deosebire *specifica* deci intre sacrificiile liturgice nu esista, si prin urmare sacrificiulu adusu p. e. in Z e identicu cu privire la specia cu sacrificiulu adusu de unu preotu p. e. in B Si totusi intre acele dóue sacrificii esista ceva deosebire; pentru-cà desi sacrificiulu adusu in Z cu privire la specia, adeca cu privire la oferentele principalu si cu privire la lucrulu oferitu, este unulu si *acel'a-si* cu celu oferitu in B, totusi *absolutu* nu e identicu cu *acel'a*, deórece in Z se implinesce unu sacrificiu, éra in B *alu doilea*, si astufeliu *acel'a-si identicu* sacrificiu *dupa specia* este *inmultitu* dupa numeru. Si óre pentru-ce? Pentru-cà in Z 'lu oferesce D. Borosiu, éra in B vre-unu misionariu. Asiá dara este lamuritu, cà deosebirea *numerica* a sacrificieloru liturgice numai dela *oferentele instrumentalu* se póte deduce, care in deosebitele liturgii variéza, precându *oferentele principalu* si *lucrulu oferitu* nu se schimba nici odata.

Cà deosebirea *numerica* a sacrificieloru liturgice nu se póte deduce din partea lucrulu oferitu, seau *din partea materiei*, se vede si din consecintiele absurde ce ar' urmá din afirmarea ace'a. Si anume déca inmultindu-se materi'a s'ar' inmultí si sacrificiulu *dupa numeru*, atunci câte hostii ar' pune preotulu latinu pre discu, si câte agnetie seau si particele

¹⁾ Enciclic'a *Demanutatum* din 24 Decembre 1743.

²⁾ Sess. XXII, *De sacrificio missae*, Can. II.

preotulu nostru, atâtea sacrificii liturgice deosebite s'ar' implinî; si prin urmare ar' fi adevratu că unu preotu prin punerea aloru trei hostii seau trei agnetie, ar' satisfacă de-odata la trei intentiuni acceptate, fiindu-că a dîsu trei liturgii deosebite dupa numeru. Cine nu vede inse absurditatea acestei conclusiuni, sciindu că acel'a-si Christosu este de facia si sub tôte particellele, si sub intrég'a materia, si sub un'a fiesce-care parte a unei fiesce-cărei particice?

Spre confirmarea celoru dîse, déca mai este de lipsa, me provocu la „*Invetiatur'a pentru domne-dieés'ca liturgie a Presanctificatoru*“ cuprinsa pre pag. 154—157, in Liturgieriulu edatu in Blasiu la anulu 1870. Acolo la pag. 154 fiindu vorba despre pregatirea agnetieloru ce au se sierbésca pentru liturgiile Presântiteloru preste septemâna, se dice: „Inse cându va se binecuvinte pânile, se dica: Fă adeca **pânea acést'a**: cu *numeru de unulu*, căci **unulu este Christosu**. Ér' se nu dica: **pânile aceste**, *dupa cum dîcu unii fâra precepere*. — Ce însémna rubric'a acést'a, déca nu ce'a ce am dîsu, că anume deosebirea sacrificieloru liturgice se deduce nu dela inmultirea materiei, ci *dela deosebirea numerica a preotiloru celebranti*?

Totusi D. Borosiu chiaru in lucrulu acést'a se impiedeca, căci in Nr. 10 alu „*Fóiei besericesci*“ de ace'a se indoiesce despre intregitatea sacrificiului adusu prin concelebranti, fiindu-că in „concelebrarea mai susu amintita nu se pôte dice, că suntu mai multe si destinse oblatiuni, fâra numai o oblatiune principala, cea a preotului ordinariu; seau cu alte cuvinte, fiindu-că preotii concelebranti *toti aceeasi materia o consacra*. — Dificultatea acést'a inse dispare cu totulu dupa cele dîse, deórece chiaru si de s'ar inmultí materi'a, sacrificiulu totu unulu ar' rămâne si dupa specia si dupa numeru, *déca nu se inmultiesce numerulu preotiloru celebranti*. — Dara că se nu-mi póta imputá cineva că vorbescu de capulu mieu, éca ce dice *S. Tom'a de Aquino* cu privire la cestiunea, óre mai multi preoti potu consacrá aceia-si materia seau ba?

«Quia sacerdos non consecrat nisi in persona Christi, multi autem sunt unum in Christo, ideo non refert utrum per unum aut per multos hoc sacramentum consecretur»¹⁾.

«Fiindu-că preotulu nu consacra *decátu unu* in *persón'a lui Christosu*, si deórece multi suntu un'a in Christosu, de ace'a e indiferentu că óre prin unulu seau prin mai multi se va consacrá acestu sacramentu».

Remâne deci demonstrata propusetiunea maiora intréga a silogismului mieu, care dice, că:

Este unu adeveru de credintia, că toti preotii, cari cu intentiune de a consacrá, asupr'a materiei valide pronuncia form'a prescisa si instituita de Christosu, aducu sacrificiu adevratu si propriu alu

Legei Nóue; si inca atâtea sacrificii depline, deosebite dupa numeru căti suntu dînsii.

Propusetiunea minora este cunoscuta din cele ce am premisu argumentărei mele.

Asiá dara va stá că *certu si conclusiunea teologica dedusa din unu adeveru certu si descoperitu*, că:

Prin urmare preotii concelebranti dupa modalitatea numita nóua de D. Borosiu aducu sacrificiu adevratu si propriu alu Legei Nóue; si inca atâtea sacrificii depline, deosebite dupa numeru, căti suntu la numeru insi-si celebrantii. **B. H.**

Cestiunea Jurnalisticeii.

A fostu cu adevratu de doritu, ma chiaru ne-nessariu că cestiunea Jurnalisticeii nóstre ecclesiastice sè se puna de obiectulu discussiunei publice. — Propunerea facuta de Venerat'a Redactiune a acestei Foi, si aparuta in Nr. 13 a datu ocaziune preotimei că că sè se dechiare facia de obiectulu cestionatu. —

Dupa parerea mea ace'a propunere formédia o *alternativa* adressata V. Cleru alu besericeii nóstre. Anume: V. Cleru e chiamatu a-se dechiará: óre voiesce că cauzele nóstre besericesci si scolastice sè se pertractedie in diuaria redactate in limb'a nóstra materna si prin barbati adicti besericeii nóstre, — se indestulesce că Jurnalistic'a nóstra ecclesiastica se remana si mai de parte intre marginele stensu teologice si pedagogice, ori că cestiunile de dî si de interesu mai generalu amesuratu indigintieloru tempului, si feliuriteloru relatiuni ale besericeii nóstre sè se lamurésca. Acést'a e un'a — ori dóra V. Cleru lasa că de o parte dogmele, disciplin'a, si institutiunile nóstre besericesci si scolastice, dreptu in diuaria de diferite tendintie sè se oppugnedie, sè se calumniedie, éra de alta parte că acele principia de essistentia ale besericeii nóstre, că prin trecátu sè se pertractedie in diuaria besericesci; seau si politice straine, prin barbati cari in buna parte numai superficialu cunoscu relatiunile nóstre, ori chiaru suntu condusi de óresicare-va antipatia facia de ori-ce e românescu si orientalu fia si catolicu? —

Acést'a alternativa este destulu de insemnata că V. Cleru alu provinciei nóstre besericesci se-o ponderedie si se-o pretiuésca, — deóra-ce realizarea aceleia in interesulu besericeii nóstre zace in man'a acelu V. Cleru. —

Insemnatareii aceleia sè se ascrie, de cumva cu permissiunea V. Redactiuni, éra si vomu dice unu cuventu facia de caus'a „Jurnalisticeii“ nóstre. —

Lips'a si folosulu Jurnalisticeii preste totu, si in deosebu a jurnalisticeii nóstre besericesci nu este de a-se dejudecă dupa idea preconcepata a unora — aflatori in buna mesura si in Clerulu besericeii

¹⁾ *Summa Theologica*, III p. Q. LXXII, art. II, ad 2-um.

nóstre, — cari parte din ultra conservatismu si principia teoretice inchise, — parte spre mascarea indiferentismului ce-lu aréta facia de orice productiu literaria, respective facia de jurnalistic'a nóstra besericésca — romana, — ori chiaru din egoismu materiale, desconsidera si afla de superfluu progresarea jurnalisticiei, amplificarea si inmultirea literaturii nóstre. Ace'a lipsa si folosu, mai alesu între impregiurările tempului de adi este sè se de judece din deosebitele relatiuni ale besericeii facia de system'a guvernarii civile, facia de alte beserice si natiuni între care traimu, ace'a necesitate este de a se ponderá de dupa indigentiile tempului, care pre tóte terenele reclama progresu, — o nóua si indoita dezvoltare si apanare a drepturilor naturali, istorice si nationale. —

E dreptu, cà din cetirea si studiarea opurilor de valóre, scrise ori si in ce limba, multa cunoscintia si perfectiune intelectuala se póte castigá, — acésta inse nu esclude lips'a jurnalisticiei, — neci folosulu desbaterilor publice a cestiuniloru felurite. — Cunoscintiele acele teoretice au se formidie substratulu aplicarii practice a acelor'a, adica cunoscintiele abstracte si individuale, numai asiá au valóre pentru multime déca acele se impartasescu si cu altii cu scopu cá prin desbateri impromutate, deosebitele idei, principia, reporturi si relatiuni besericesci, sociale, sè se lamurésca. —

Spre ajungerea acesteia, in modu generalu si mai accomodatu are se servésca Jurnalistic'a. — Chiamarea acesteia este a nu se marginí la ace'a cá sè se ocupe in modu demonstrativu numai eschisivu cu o cestiune dogmatica, — istorica, — juridica — morala, pastoralá, sociala s. a. fara tóte asemenea cestiuni intr'unu modu mai practic se le imbratiosiedie, si inca amesuratu pretensiuniloru cetitoriloru de felurita indigentia spirituala se le accomodedie. — Precându un'a carte ori opu prin tem'a sa este convenientu predilectiunii unor'a ori altor'a si latirea aceluia între marginele mai restrinse se conditionédia de puterea materiala a celoru mai multi; pre atunci Jurnalistic'a prin contienutul seu variu, si prin pretiulu conveniabilu si moderatu se face accesibile pentru multi. —

Acést'a e caus'a, cà atâtu pre terenulu politiceii militante, — sociale, — besericesci, scolastice, cu unu cuventu pre tóte terenele vietiei, Jurnalistic'a jóca nu numai unu rol mare, fara formédia putere dominanta. Adi in fiacare orasielu se edá nu unulu, fora si mai multe diuarie, provinciale, fiacare reuniune de orice categoria, se nevoiesce cà prin jurnalistic'a sa specifica se propuna, se desvólte, comprobedie, si chiaru se impuna principiale sale, se promovodie scopulu ce si-l'a propusu. — Jurnalistic'a -i este arma, prin carea vré se strabata in viéti'a publica, familiara

si privata, se castige aderinti, si luptatori pentru principiale sale. —

Tendintia si puterea acést'a a Jurnalisticiei adi nu se mai póte neci ignorá neci persuffá, — fara trebe cá sè se faca socota cu dens'a, — se recere cá beseric'a cá o reuniune din cele mai estinsa si mai salutaria cu deadinsulu se intrebuintiedie ace'a arma spre apanarea institutiuniloru si interesselor sale, — dupa cum s'a si recomendatu acést'a din partea S. Scaunu apostolicu. —

E bine! si óre beseric'a nóstra in frunte cu Archiereii sei, atátia Capitulari, professori preoti si mireni insestrati cu cunoscintie frumóse, atátia barbati luminati se nu fia in stare se intemeidie, se sustiena o foia politica besericésca — cum sustienu alte beserice de confesiuni si natiuni deosebite! ori déca infintiarea unei atare foi ar' dá de pedeci mari, provinci'a nóstra besericésca se nu póta fi in stare cá se sustiena o foia besericésca de sene *statatória* celu putienu *septemana* si mai ampla decâtu cea de adi, carea apoi in form'a redigiarii se fia mai accomodata spre lamurirea nu numai a cestiuniloru asia dicandu pure teologice, fara preste totu a intrebárilor generale publico-besericesci?: Se acceptámu dóra pàna cându strainii ne satura cu jurnalisti'a loru cea vresmasiésca! ori se ne uitámu cu man'a in sènu cum vegetédia intreprinderea laudata a unui ori altui din Cleru cu edarea unei foi lunarie ori semestrale? Se acceptámu cá Ven. Ordinariate in cercularia asiá dicându se ne fortiedie la prenumerarea unei ori altei foi románesci-besericesci?

Ar' fi bine cá nepasarea destulu de mare de pàna aci se mai si scuturámu, si acést'a dicu nu numai facia de o buna parte a V. Cleru, carea putiena si de totu miciorata ajutorire materiala intende foiloru nóstre, fara si facia de acei barbati, doctori, profesori si preoti luminati, cari prin denegarea conlucrării la Jurnalistic'a nóstra besericésca-scolastica, ascundu talantulu celu frumosu alu scientiei dela altii, neimpartasindu cu aceia ideile si cunoscintiele loru cele frumóse. —

E dorerosu a scí, si a vedé, cà unii dintre preotii nostrii — între cari poti numerá pre lângá cei cu beneficia bune chiaru si *Protopopi* si *Canonici capitulari* preste totu nu cetescu, neci prenumera macaru unu diuaru ecclesiasticu dintre ale nóstre, dara neci altele, — éra la altii nu putieni, déca si vedi de exemplu „Fói'a besericésca“ — „Preotulu románu“ ori „Revist'a catolica“, aceste le considera de *secundae classis* neavendu adese cuvinte destulu de multe spre critisarea cuprinsului loru — dara ei neci man'a nu o misca cá se scrie cev'a mai bunu. —

Foia románésca — foia besericésca ori politica lipsesce de pre més'a multor'a, dara totu acolo ai

poté vedé diuaria straine, dintre care multe sunt vresmasie nu numai natiunei dara si besericei nóstre si oricarei religiuni positive. La unii vedi „Pesti Napló“ (francmasonu) „Nemzet“, (in preponderantia), la altii „Budapest“ si „Pesti Hirlap“ seau „Egyetértés“ (tóte francmasone), — la unii stralucescu „Politisches Volksblatt“ — „Pester Journal“ ori „Neue Freie Presse“ (tóte vresmasie) éراسي la altii „Magyar Állam“ — „Religio“ — „Jó pásztor“ ori „Magyar Szemle“ (tóte catolice) si câte alte Quartallschрифte germane. —

Prin acést'a nu voiu se affirnu că nu ar' fi folositoriu că Clerulu besericei nóstre se nu tiena si se cetésca si alte diuaria de limbi straine, inse scrise in sensu catolicu si moralu; — fàra că V. Cleru in prim'a linea sè se ocupe, se partinésca foile besericei si natiunei sale, din care póte se castige orientare si cunoscintia despre mersulu trebiloru publico-besericesci si scolastice ori nationale. Pentru-cà dèca noi insine ne aretamu straini facia de jurnalistic'a nóstra, partinire dela straini si adese inimici dechiarati ai besericei nóstre inzadaru vomu acceptá. —

(Va urmá).

Banatianulu.

Dechiarare in afacerea jurnalisticiei.

Prea Stimata Redactiune!

Conformu propunerei facute in Nr. 13 ex 1890 a „fóiei besericesci si scolastice“ din Blasiu in privinti'a infiintiarei unei „fóie politice besericesci“. — Conferinti'a Clerului districtualu din Protopopiatulu gr.-cat. alu Buziasului, Dieces'a Lugosiului tienuta in Silha la 3 Juniu st. n. 1890 — a adusu urmatóriuulu decisu unanimu:

„Conferinti'a in unanimitate dà espresiune do-rintiei sale, cumcà este necesitate imperativa de a „se infiintiá unu *organu politicu-besericescu*, care se „apara celu pucinu de dóue, dèca nu de trei ori la „septemana; pentru asecurarea fóiei Clerulu de facia „prin acést'a se si deobliga a o procurá din pro-priele midilóce. — Spre realisarea acestui scopu „Conferinti'a este de opiniunea, că «fóia besericesca „si scolastica» in starea ei de pàna acum'a se incete, „si anume cea besericesca separându-se de cea sco-lastica, acea sè se amplifice si straformeze intru „unu „*organu besericescu-politicu*“, éra cea scolastica „edandu-se separatu sè se prenumere prin docenti „eventualminte casele scolastice ori besericesci“.

„Conferinti'a decide mai departe, conclusulu seu „de mai susu sè se aduca la cunoscintia redactiunei „fóiei besericesci si scolastice“ din Blasiu cu ro-garea, că venerat'a Redactiune se binevoiésca a „solicitá, că tóte prea onoratele oficia protopopesci „din intréga provinci'a metropolitana sè se pronuntie „in cauza in tempulu catu se póte mai scurtu, de „óre-ce cei adunati dorescu ferbinte, că organulu

„acést'a de nou infiintiendu, se póta vedé lumin'a „catu mai curându“.

„Rogandu pre Prea Stimat'a Redactiune, a publicá „acestu decisu in pretiuit'a „fóia besericesca“ si im-„plorându binecuventarea lui Domnedieu preste acést'a „intreprindere momentósa, remànu Cu profunda stima
Silh'a in 10 Juniu st. n. 1890.

! prea plecatu:
Demetriu Grecu,
Protopopulu Buziasului.

Corespondintia.

Satu-mariu 1890 Maiu.

Onorata redactiune!

Polemiele, cându acelea se póta despre adeveritatea seau folositatea unoru principie pre terenulu besericescu, seau civile, suntu oneste; ér' cându acelea degeneréza la personalitáti atunci suntu odióse, si publiculu cetitoriu se scandaliséza de acele; asia au degeneratu si polemiele aceste din Satumariu.

Anume Dlu L. M. in corespondinti'a sa prima a de-nunciatu publiculu cetitoriu pre protopopulu Satumariului, ca acél'a periclitéza religiunea, si limb'a poporulu romànu de acolo; ér' acuma in corespondinti'a sa secunda in Nro 16 nu numai ca sustiene prim'a denuntiatiune, ci merge mai departe, si denuncia pre protopopulu Homorodului de midilocu, ca acél'a a ruinatu pre poporeni si materialminte si spiritualminte, numai pentru ca ei ambii suntu cu barbe albe, si nu se retragu că se dee locu altor'a cu barbe negre; diferinti'a e acea, ca barb'a alba, la acél'a se dîce numai presumtive, ér' la ast'a se dîce presumtive, si afirmative.

Aci s'ar' poté pune intrebatiunea: óre stralucitului episcopatu alu Provinciei nóstre Metropolitane, acca i-a fostu intentiunea cu infiintiarea Foiei besericesci, că in acea se se póta libere atacá onórea personala a preotiloru onorabili, eu dîcu că nu: si cu aceste me demitu in meritulu polemiei¹⁾.

Acea polemia se imparte in dóue pàrti; partea prin-cipala e tes'a: că betranetiele se se retraga in aintea tène-retieloru pre terenulu besericescu; ér' partea secundaria: invinuirile asupra protopopiloru de Satumariu si Homorodulu de midilocu; si fiendu-cà partea secundaria atinge persona-litáti, cere multu spatiu, trebue afirmata prin alegate si

¹⁾ Polemiele suntu intru adeveru neplacute, dar' ele suntu neincungiuratu de lipsa pentru limpedfrea cestiuniloru controverse. Corespondentulu L. M. a aretatu unele stari rele din Satnariu si de aiurea, stàri, cari nice de câtu nu se unescu cu interesele besericei nostre. Am fi asteptatu că contradicentele se desminta afirmatiunile coresp. L. M. ori se probeze starea adeverata a lucrului, ceea ce nu face nice prin scrierea presenta, in care se ocupa cu altu-feliu de cestiuni. Da, in totu casulu foi'a acést'a este chiamata se inregistre nu numai faptele cele bune si starile cele in-floritorie, ci si cele rele, cu scopu ca acelea se se laude si remunereze, ér' acestea se se condamne si delature prin me-suri energice. Apoi deca se aretá, că cutare stare rea si nesuferita provine din lips'a de putere si energia a unuia, ori din alta cauza, nu persón'a respectiva se condamna, ci defectele persónei, indolenti'a, negrigi'a, lasarea si alte asemenea pecate. Redactiunea.

aprobate, de desbaterea aceea me voui retené cu totul, caei nu voiescu a atinge aci nici persónale atacate neamintite personalmente, neci persóna atacantului, anonima, ci me voui restringe la desbaterea numai a partii principale; ca deca acest'a cade, atunci nici ceea póte subsistá.

Deca totusi voui atinge anonimitatea Dluí L. M. aceea numai in atât'a o voui face, in câtu asertiunile Domniei sale le voui mai luminá încátu-va, si dupa ce elu senguru si-a alesu masc'a de L. M. literile initiale, si cu . . . u literile finale, a numeloru nóstre proprie, acele si mai de parte le voui tiené; credu ca cu acést'a propunere s'a satisfacutu recerintieloru de onestitate de a crutiá persón'a si de a atacá principale, si asia in numele Domnului!

I. Dlu L. M. dice „ca acelu principiu, cá betranetiele se se retraga in aintea teneretieloru, nu-i nou in beseric'a nóstra, ci e vechiu“ vedi díce „câti pontifici, si prelati, ni produce istori'a, ce sau retrasu chiar' din principiulu atacatu din slabitiunile betranetieloru, ca a avutu cunoscutia de sine a fia caruia“

Respundu: Et ego dedi consilium sulae, eu nu sciú asia multi Pontifici, si Prelati, carii se se fia retrasu din slabitiunile batranetieloru cá se dee locu altoru poteri mai noue, ba, tocmai din contra sciú, ca in tempulu nu de multu trecutu, neuitatulu Samuilu Vulcanu, a fostu episcopu de Oradea mare pana la mórte, desi destulu de slabu, si betránu, nu a lasatu cargea episcopésca din mân'a s'a, ér' cá cutareva capitularistu, din amintit'a cauza se fia abdsu de stalulu seu, aceea eu nicairi n'am cetitu; sciú mai in colo, cá Gregoriu alu VII-lea Pontificele s'a retrasu in esiliu, unde au si moritu, asia si Joanu Inocentiu Miculu (Cleinu), Gregoriu Maioru, Joanu Leményi, Bémer, Zichy, si altii, sau retrasu inse nn din caus'a betranetieloru, cá se dee locu altoru poteri mai nóue, ci cu totul din alte cause s'au retrasu, adeca S. maica beserica are aceea datina, ca drepturile, si prerogativele odata cui-va date nu le ie inapoi; bine aru face Dlu L. M. deca ne aru enumerá din istori'a besericésca mai multi Pontifici, si Prelati betrani, cari sau retrasu cá se dee locu altoru poteri mai nóue, si inca cu adaugerea acelei Sanctiuni ca altucum nu ar' avé cunoscutie de sine; eu acést'a espresiune o aflu de fórte cutezatóre, dreptu ca cu angeru tare dísa, si nici decum convenienta cu spiritulu besericescu, carele este spiritulu umilintiei clericali.

II. Ce se tiene de clerulu inferioru, Dlu L. M. díce „si cei betrani servescu s. Liturgia . . . predica, — provedu etc. acést'a inse este Mechanismu . . . de -mi este iértatu a folosí espresiunea acést'a“.

Respundu: Dieu Die L. M. nu ti-ar' fi iertatu a vorbí despre cele sánte asia, cum vorbesci, deca acestea servitii divine suntu numai mechanismu, atunci ai poté díce si aceea, cá suntu numai hocus pocus cum au dísu Szalai Americu deputatu in Diet'a Ungarie. Eu in corespondinti'a mea prima, am fostu dísu ca a serví, a predicá, a provedé etc. nu -su ceva lucruri servile, la cari s'aru recere ceva potere robusta corporala, cá si la sapa, cósá seau la plugu, ci numai sanatate, si intregitatea toturoru madulariloru corporali, despre ce e datina a se ingrigí de cu previe episcopulu cu ocasiunea primirei in cleru, si am adausu dísa Mántuitorului „jugulu meu e dulce si sarcin'a mea usióra“, si éta acum vine Dlu L. M. si la aceste replica; ah! aceste suntu mechanismu . . . bine; primescu dar' acestu terminu si ce e dar' mechanismulu? Cându unu Orologieru (Ciasornicu) face unu Orologiu, lucrulu lui cându lucra, nu -i mechanismu, ca elu scie ce face, si are intentiunea de a face aceea, ce scie, ci lucrulu lui e lucrare umana, seau cum se díce, manufactura, ér' cându Orologiulu

pre parete ahtu, seau in busunariu bagatu, ámbla si bate atunci ámblatulu, si batutulu acest'a a Orologiulu nui mai multu lucrare umana, desi e efectulu lucrári omenesci, ce e curatu mechanismu, ca orologiulu ámbla, si bate, fara cá se aiba sciinti'a despre ámblatulu, si batutulu seu; óre asia s'ar' poté dice si despre activitatea Preotiloru, cându aceea servescu cele sánte, óre se nu aiba ei sciintia despre cele ce facu, cá si machinele! seau numai cá ténerii preoti au, ér' cei betráni ba sciinti'a despre aceea, ce facu? tóte cartile nóstre besericesci rituali suntu de o potriua si pentru cei teneri si pentru cei batráni preoti. Si cându Dlu L. M. dice despre cele sánte, cá suntu mechanismu, nu dice aceea numai despre cei betrani, ci si despre cei teneri fiindu-ca: III. dice „ase folosi de tóte midiu-lócele posibile de a conduce turm'a la limanulu fericirei eterne, si temporali, este o prudentia adeveratu pastoralu, acést'a se recere dela batreni si dela teneri“, si aci in pén'a Dluí L. M. ia remasu, cá cugetu rezervatu, ca numai cei teneri suntu abili de a conduce turm'a la acelu limanu duplice, nu me tienu indreptatitu a me cuprinde cu cugete rezervate, dícu dar' la cele espuse; fórte frumosu! adeca a serví, a predicá, a provedé, este mechanismu, éra a conduce poporulu, este adeverat'a chiamare a unui preotu.

Respundu: a conduce poporulu la fericirea eterna a sufleteloru concedo: a conduce poporulu la limanulu fericirei temporale: distingu; a dá poporului suatu, cându acél'a 'lu cere concedo; a-lu conduce si a i-se pune in frunte in afaceri temporali; nego.

Grigea sufleteloru e principal'a chiamare a unui preotu éra cele temporali, suntu numai secundarie, adeca cum grano salis; éra a i-se pune tocmai in frunte, si alu conduce, aceea e lucru tocmai periculosu „lasati mortii se-si ingrópe mortii sei“²⁾.

²⁾ Tempi pasati, díle fericite voru fi fostu acelea, cându dela preotu nu se cereá decátu a se retrage din sgomotulu lumei si a se cuprinde cu studiulu perfectiunarei proprie si cu implinirea agendeloru spirituali in cerculu angustu alu parochiei sale. Astadi precum se esprima S. Parinte Pap'a Leonu XIII, fiendu latíta pretotindenea coruptiunea morala, se cere cá preotii se fia indiestrati cu desteritati si virtuti morali cu totulú totu deschilinite. Astadi in Seminariele teologice pre lênga studiele strictu teologice se invetia si alte sciintie de lipsa pentru preotii din cura animarum, precum sciintia de pedagogiei, dreptului civilu, medicinei, si economiei, tote cu scopu cá in casuri de lipsa preotii se -si pota ajutá siesi si poporului credinciosu. Traimu in unu tîmpu non, care impune clerului noue detorintie. Ma acuma misiunea preotulu nu se pote restringe numai intre marginile teritoriulu seu parochialu, ci elu trebuie se ésa din acél'a si se se presente acolo unde -lu chiama interesele beserice si poporului seu credinciosu, cari suntu mai pre susu decátu vechile motive ascetice. Distinctiunile speculative intre oficie principale si neprincipale aci nu folosescu nimica pentru cá s. apostolu díce cá facúndu unele, altele inca se nu le lasámu. De detorintiele preotulu de astadi se tiene se apere si promoveze causele tienetórie de esistinti'a, conservarea si prosperarea beserice si a poporului credinciosu incredintiatu grigei s'ale; cáci pierdiendu-si poporulu, cui va predic'a? si pre cine va conduce la portulu mántuirei eterne? intocma se tiene de detorintiele preotulu se se misce si se lucre pre terenulu reuniuniloru de cultura, pre terenulu institutiuniloru umanitarie si de temperantia, precum si pre campulu jurnalisticu, si alu altoru întreprinderi salutarie.

Redactiunea.

IV. Dlu L. M. dice in fine „Se vede a se spariá alegantele — adeca cu — si de umbr'a autonomiei besericesci . . . na suntemu toti asia slabi la ángeru“.

Respundu: acea este sciuta, ca in presinte in afacerea autonomiei suntú dóue pareri; un'a tine, c'a acea se fia fara de restrângerea drepturilor ierarchice; éra cocalta voiesce a restringe acele drepturi numai la dogme, si moralu, éra cele disciplinari voiesce a le reformá, cu intrevenirea elementului laicu in numeru de $\frac{2}{3}$ pãrti, dupa recerintiele tempului modernu.

Eu autonomi'a de prim'a specie, o primescu, ér' cea de a dóu'a specia nu o primescu si atáta sum de slabu la ángeru, in cátu si de umbr'a ei me temu, fiendu ca o vedu cum se exercitéza acea autonomia la protestanti si greco-resariteni mai alesu cu ocaziunea alergerilor de predicante, seau preotu, si dicu si hoc in viridi, quid in arido?

Jerarchi'a divina este fundamentulu besericeii catolice de carea se tiene si dieces'a nóstra Oradana cá si gr. catolica, deci nici acést'a Diecesa nu póte avé alta Constitutiune decátu carea o are beserie'a universalá, adeca Aristocratica.

Ér' ce se tiene de betranetie si teneretie pre terenu besericescu, acést'a este o polemia de ambitiune, carea este in sine frumósa déca se basédia pre umilinti'a clericale, carea este isvorulu a tuturor celoralte virtuti clericali, óre corespondintiele din Satumariu ale Dlui L. M. din ast'a isvoru au isvoritu, este intrebatiune?

. . . . u u.

Literatura.

A aparutu si se afla de vëndiare la Administratiunea Tipografiei Seminariale:

„Orologieriulu celu mare“

editiunea a treia cu litere latine, revediota dupa originalulu grecescu.

O privire simpla asupr'a acestei editiuni a Orologieriului este destula, cá se se convinga ori cine cá acést'a este cea mai frumósa carte ce a esútu pana acum'a din Tipografi'a Seminariului nostru. Hárti'a e trainica si fórté fina. Literile suntú cu totulu nóue si chiar' si usioru de cetitu. Tiparitur'a e in dóue coloru, negrú si rosú. Páginile sênguraticé suntú elegantu si cu gustu incadrate. Cu unu cuvêntu editiunea acést'a cu totu dreptulu se póte numí *de lúcsu*, si pre cându face onóre Tipografiei, totuodata e démna de menirea sa de carte besericesca.

Déca vomu trece dela valórea estrinseca a editiunei acesteia, la valórea intrinseca, éra si remánemu surprinsi fórté placutu de inschimbãrile si imbunãtãtirile ce s'au facutu. Vomu aminti pre scurtu numai unele.

Psalmii, cari in cele alalte editiuni a Orologieriului se aflau citati in deosebite traduceri, astu-feliu incátu abia mai sciá omulu cá óre acel'a-si Psalmu e seau ba, in editiunea acést'a suntú pusi toti dupa versiunea celoru LXX, care versiune in beserie'a nóstra este cea oficiósa. O alta imbunãtãtire o aflamu la rënduieíl'a Mãnecatului. Nu credu se se afle vre unu frate preotu, care celu pucnu odata se nu se fi urútu de cercãrile cele multe, ce aveá se le faca prin tóte pãrtile cartei, cá se póta implini servitiulu Mãnecatului. Acum tóte cercãrile acele in editiunea acést'a nóua suntú inlaturate. Pãrtile acele ale Mãnecatului, cari suntú ficse si cari in editiunile vechi eráu imprasciate, in editiunea acést'a suntú puse la loculu lorú, si astu-feliu nu -lu mai impiedeca pre preotu in implinirea acurata si prompta a servitiului domnediescu. Asia dupa Ecteni'a cea mare dela

Mãnecatu si dupa Alilui'a, ce se cánta in Paresemi in locu de: Dómnedieu e Domnulu suntú puse nemidilocitu *Tropariiele sãntei Treimi*. Totu la loculu lorú aflamu *Tropariiele mortiloru*, *Tropariiele invieriei*, *Potieleulu*, *Psalmii alesu si Pripelele*, rogatiunea „*Mãntuiesce Domnedieule poporulu teu*“, Fórté folositóre suntú si *Luminãtórele invieriei* dupa cele XI Evangeliu ale Mãnecatului, cari pana acum trebuiá cautate in *Ochtoichu*, precum si *Stichirile Invieriei* dupa cele XI Evangeliu, ce se cánta Dominec'a la Marirea Laudelorú, cari éra si numai in Ochtoichu se afláu. Asemenea fórté cu scopu e intocmita si *Deslegarea* dela Mãnecatu si dela Inseratu, fiindu puse la amêndóue rënduieílile acele deslegãrile depline pentru tóte dílele septemãnei. La Inseratu mai amintimu *rogatiunea Intratului*, carea in editiunile vechi ale Orologieriului lipsiá, impiedecãndu astu-feliu pre preotu intru implinirea Inseratului numai din Orologieriulu sênguru.

O alta innoire folositóre am observatu la *Mineiulu* seau la Adunarea serbatoriloru de preste ani. Si anume spre a deosebí serbatorile s'au pusu anumite semne despre cari numai derátu póte vedé ori cine, ce serbatóre e in o anumita dí.

Lasãndu la o parte alte imbunãtãtiri ce s'au facutu in editiunea acést'a, mai amintimu inca *adausele* facute, cari tóte suntú de celu mai mare folosu

In loculu celu de ántãiu aflamu *Antifónele* ce trebuie se se dica la Liturgia in serbatori dupa cele de ántãiu trei ectenii, si cari pana acum se afláu risipite in felituriele cãrti besericesci, si anume in *Mineiu*, *Triodu* si *Pentecostariu*.

Unu altu adausu totu atátu de folositoriu suntú cele trei *canóne de rogatiune*, cátra Domnulu nostru Isusu Christosu, cátra Ángerulu Pazitoriu, cátra Poterile ceresci si cátra toti sãntii. Cãntãrile in rogatiunile frumóse, cuprinse in aceste canóne voru fomá de singuru unu mijlocu si unu ajutoriu puternicu pentru a inaintá pietatea preotãmei nóstre, si recitarea lorú pia de siguru va dobêndi indurarea lui Dómnedieu asupr'a besericeii nóstre.

Alu treilea adausu -lu forméza Deslegãrile dela Inseratulu, Mãnecatulu in Liturgi'a serbatoriloru, cari éra si suntú de celu mai mare folosu spre implinirea servitiiloru domnediesci.

In fine relavãmu inca imbunãtãtrea introdusa la Pascãlia. In locu de a-lu mai retiêné pre omu cu studiarea de tabele, in editiunea acést'a aflamu calculate tóte datele de lipsa pentru cunóscerea anului besericescu pre unu restêmpu de 41 ani.

Considerãndu tóte perfectiunile aceste intrunite in editiunea cea nóua a Orologieriului, o recomêdamu cu tóta caldur'a fratiloru preoti.

Pretiuulu unui esemplariu nelegatu este 2 fl 80 cr. ér' legatu in piele 3 fl 80 cr. v. a.

Varietãti.

(**Conferire de ordini sacri**). Escelenti'a s'a Preasãntitulu Metropolitu Dr. J. Vancea a statoritu cá celu mai deaprope terminu pentru conferirea ordinariloru sacri dílele de 8 si 11 Iuliu a. e.

(**Neecologu**). Basilii Danila, fostulu parochu in Budatelecu a adormitu in Domnulu in 5 Iuniu a. e. in etate de 60 ani, servindu 32 de ani cá preotu. Repausatulu a fostu si profesoru la gimnasiulu din Blasiu.

Partea scolastica.

Ordinatiunea ministrului reg. ung. de culte si instructiune publica de datu 9 Maiu 1890. N-rulu 9101 câtra tôte comitetele administrative.

Îvindu-se întrebarea facia cu dreptulu de publicitate a institutelor de invetiamântu poporali sustienute de privati si reuniuni in sensulu articlului de lege XXXVIII. c. IV. din anulu 1868, spre reintregirea „Instructiunei“ edate pre sém'a comitetelor juridictionali cu ordinatiunea de datu 2 Septembrie din 1876, prin acést'a dispunu, cumcà institutele de invetiamântu poporali sustienute de privati si reuniuni pre bas'a concesiuniloru date de ministeriulu de culte si instructiunea publica suntu a se considerá de publice, déca au tôte acelea recerintie legali, cari trebue se le aiba institutele de invetiamentu comunali si de statu cu categoria corespundietória, si decumva darca dreptulu de publicitate nu s'a legatu de óre care conditiune atunci, cându s'a concesu infientiarea institutelor de invetiamentu.

Institutele de invetiamântu poporali publice sustienute de privati si de reuniuni suntu indreptatite a estradá invetiaceiloru sei atestate de valóre cá la statu, dar' pentru acea déca respetivele institute de invetiamântu nu corespundu deplinu conditiuniloru pretinse dela scóele comunali si de statu, numai decátu si- pierdu dreptulu de publicitate si nu suntu indreptatite a estradá atestate de valóre cá la statu. Déca ar' obveni acestu casu, comitetulu administrativu indata se faca despre acea raportu specialu eventualu spre a i-se subtrage concesiunea data.

Totuodata amu impusu inspectorulu scolasticu reg., cá in sensulu capulu IV din „Instructiunea“ data pre sém'a inspectoriloru scolastici reg. se esercieze asupra institutelor de invetiamântu cu caracterulu amintitu inspectiunea cea mai stricta si se grigiesca de ace'a, cà, déca unu atare institutu de invetiamântu inca n'ar' avé dreptulu de publicitate, seu acel'a l'ar' fi pierdutu, mai multu se nu póta estradá atestatele de valóre cá la statu.

Rescriptulu ministrului reg. ung. de culte si instructiune publica de datu 11 Maiu 1890 Nr. 16271 indreptatu câtra tôte inspectoratele scolastice reg.

Oficin'a de invetiamântu mecanica de statu din Budapest'a ocupându-se in tîmpulu mai nou cu producerea in mesura mai mare a aparatelor si a recuisitelor de invetiamântu scolastice pentru fisica si

matematica, despre acést'a incunoscientiezu inspectoratulu scolasticu reg. cu acea recercare, cá se indrume scóele civili de statu si celea ajutate de statu, scóele de fete superióre, preparandiele, si scóele medie comerciali ce suntu sub inspectiunea-i, cá cu oca-siunea procurarei recuisitelor de invetiamântu acéstea se li-se procure de acolo.

Rescriptulu ministrului reg. ung. de culte si instructiunea publica de datu 11 Maiu 1890. Nr. 16271 indreptatu câtra tôte directiunile supreme reg. districtuali.

In legatura cu ordinatiunea de datu 31 Martiu 1887 Nr. 13032 din nou provocu directiunea suprema reg., cá se dispuna procurarea aparatelor si recuisitelor de invetiamântu fizice si matematice necesarie pre sem'a scóelor medie din districtulu seu la oficin'a de invetiamintu mecanica de statu din Budapest'a, ér' incátu unele recuisite de invetiamântu nu s'ar' poté capetá la oficin'a mecanica din Budapest'a, acelea totu-de-a-una se le comande la fabrici seu comercianti din patria.

Ordinatiunea ministrului reg. ung. de culte si insructiunea publica de datu 16 Maiu Nr. 20700 indreptata câtra inspectoratele regesci din tôte comitatele.

Feiwei Lipotu fabricantu de scaune scolastice si de mobilie de fieru din Budapest'a (Aradi-uteza 60 szám) marindui-se depositulu a scaritu pretiulu scaunelor scolastice numite Likroth A. fabricate de elu si in mai multe rinduri rocomandate pentru avantajiele loru prin ordinatiunea de datu 21 Decembre 1881 Nr. 35600, si anume dela 14—16 fl. la 12—14 fl.

Despre acést'a incunoscientiezu Inspectoratulu scolasticu reg. pentru a luá spre scientia.

Ordinatiunea ministrului reg. ung. de comerciu cu datu 7 Aprilu 1889. Nr. 19482. indreptata câtra tôte corporatiunile industriali din Ungari'a si cea din Fiume de a dou'a categoria.

Spre reintregirea ordinatiunei edate de antecesorulu meu in oficiu sub Nr. 1949 din 14 Februaru 1888 in obiectulu executarei §. 5. si 101. din legea industrialia, in contielegere cu domnulu ministru de culte si instructiunea publica prin acést'a dispunu, cá in sirulu acelor scóle industriali practice, dupa

terminarea caror'a respectivului, deca a implenit 15 ani, trebuie se i-se dea carte de lucru (munkakönyv) in sensulu punctului c) din §. 101 amentitu: *in cea ce privesece maiestri'a de mesaritu si strugaritu se se suscepa si oficin'a de mesaritu, de strugaritu si de cioplitu, ce sta in legatura cu scol'a civila de statu din Kapuvár. Corporatiunile industriali de categori'a prima sunt obligate a estrada respectiviloru dupa terminarea scolei industriali practice amentite carte de lucru in sensulu ordinatiunei de sub N-rulu 1949/88.*

Baross m. p.

Manuale aprobate de inaltulu ministeriu reg. ung. de culte si instructiunea publica.

1. A dou'a carte de cetire pentru copiii si copilelele din anulu alu doilea de scola, intocmita de mai multi prietini ai scolei. Brasiovu 1889. M. Ciurcu. *In genere intru folosulu clasei a II-a a scolei poporali cu limb'a de propunere romana*, Nr. 43236 — 1889).

2. Petri Vasile, Legendariu seau carte de cetire pentru scolele poporali. Partea I-a. Editiunea a V-a. Editiunea auctorului. (*In genere pre sem'a clasei a III-a si a IV-a a scoleloru poporali cu limb'a de propunere romana*. Nr. 35900 — 1889).

3. Ioanu Popea, Carte de cetire pentru gimnasil, scole reali, comerciali, preparandii si pentru scole de adulti. Tom. I. Editiunea a 2-a. Brasiovu, 1890. Ciurcu. (*In genere pre sem'a scolei de repetire*. Nr. 18145 — 1890).

Invetiamentulu limbisticu in scol'a poporala.

(Urmare si fine).

I. Invetiamentulu intuitivu forméza in materi'a s'a, in form'a si in tonulu de invetiamentu celu mai firescu punctu de trecere dela educatiunea casnica la cea scolara.

a) Acea, cu ce a familiarisatu parentii, fratii, si cei alalti membrii ai familiei pre prunci, e mai cu séma materi'a pentru acést'a instruire. Invetiatoriulu nu trebuie se despretiéseca avuti'a de intipuri, ce le câsciga unu pruncu in cas'a parintiéseca. Aici invétia adese ori mai multu de cum ai cugetá. Acum ia tatalu, acum mam'a, si acum fratii pre pruncu cu sene la locul unde se ocupa, spre alu face la tóte atentu, ce-i vinu pruncului in minte. Si asia se intémpla o conversare necurmata intre elu. Deci dara invetiamentulu intuitivu nu este altu ceva, decâtu o repetare si o intregire a acelor'a, ce a esperiatu prunculu dela tatalu seu, mama sa si fratii sei etc. numai câtu acum materi'a i-se aduce sufletului inainte mai ordinata.

b) Form'a de invetiamentu alu acestui obiectu consuna cu modulu cum se face acasa prunculu atentu la diferite obiecte ale impregiurimei sale. Neincetatu ocupa ai sei sémhuriile lui. Tóte, cu cari vréu a face pre pruncu

unoscutu, facu cá sele véda, audia, mirósa si sémhuriéseca asia dupa cum se póte obiectulu apropiá. Pre lângá ace'a se intréba si raspunde, se vorbesce inainte si se face cá prunculu se vorbéseca celea rostite etc., si asia cerculu celu ángustu de cunoscientie alu pruncului se amplifica din dí in dí. La petrecerea acést'a, se vede bucuri'a pruncului pre facia; cáci elu vrea se fia mereu activu, elu vrea se véda, auda, sémhuriéseca, imiteze tóte, elu voiesce se fia intrebatu si apoi éra se intrebe, cu unu cuventu elu voiesce a cunosce si a vorbí. Chiar' cá acasa se procede si in scola la invetiamentulu intuitivu. Diferinti'a sta numai intru ace'a, cá observéza unu procesu mai solidu, si mai ordinatu.

c) Si tonulu invetiamentulu la acestu obiectu e mai multu o jucaria; ínse cu tóte acestea prunculu e ocupatu intr'unu modru corespundietoriu naturei sale. Elu nu se scóte cu forti'a din modrulu seu celu firescu de cugetare si vorbire, si nu se transpune in contra naturei in sfer'a omeniloru crescuti; din contra, toti se mai facu inca odata cu dènesulu prunci; ei insisi cugeta, vorbescu si se ocupa cu elu dupa cum cugeta, vorbesce si se ocupa prunculu. Dupa debil'a-mi parere, acést'a e singurulu modru posibilu de a desvoltá cu incetulu facultatile sale spirituale, si facultatea sa limbistica. Chiar' acést'a se intémpla si la invetiamentulu intuitivu, deca se propune corespundietoriu. Aici inca remáne indereptu laturea seriósa a instruirei, si pruncului tóte i-se pare numai cá unu jocu. Invetiatoriulu inca se pune in cerculu lumei copilaresci; elu inca cugeta, sémhuriéseca, vorbesce si se bucura cá unu pruncu. Inse cu tóte acestea prunculu invétia in tóta diu'a mai multu, se perfectiónéza in vorbire si se dedá pre incetu la unu limbagiu corect.

Fiendu-cá la invetiamentulu intuitivu materia, form'a si tonulu de invetiamentu consuna intru tóte cu ace'a, cu ce famili'a bucura, ocupa si cultivéza pre pruncu, de ace'a scol'a nu va fi straina pruncului inca din diu'a prima, ci i-se va paré indata cá o adóu'a casa parintiéseca. Déca nu s'ar' propune invetiamentulu intuitivu, precum in adeveru nu se propune in cele mai multe scole de a nóstre, ci s'ar' incepe inca in diu'a prima de scola, cu adeveratele obiecte de invetiamentu; atunci in adeveru s'ar' nasce in pruncu la intrarea sa in scola acelu simtiementu dorerosu, de care e cuprinsu unu omu tineru, cându elu prim'a-data parascesce cas'a parintiéseca si petrece in o tíera, unde tienutulu i strainu, ómenii necunoscuti si limb'a loru necunoscuta.

II. Invetiamentulu intuitivu e cea mai firesca pregatire pentru adeverat'a instruire scolara, deórece:

a) Elu escita in pruncu tóte acele facultati sufletesci si le cultivéza, activitatea caror'a instruirea adeverata trebuie se o presupuna seau prevéda. La invetiarea fia-carui obiectu se pretinde dela scolariu cá se-lu cuprinda, in semne si se-lu tiena in memoria. Si la acést'a póte ajunge prunculu numai prin o instruire buna intuitiva.

b) Elu desvólta facultatea limbística si face cá prunculu se vorbésca liberu si corect. Prin urmare fára invetiaméntulu intuitivu desteritatea in exprimere ar' lipsí cu totul, si instruirea in cele-alalte obiecte de invetiaméntu ar' avé se se lupte cu cele mai mari greutati.

c) Invetiaméntulu intuitivu dá pruncului tóte acele scientie pregatítore, pre cari se potu redímá cele-alalte obiecte ale scólei. In dênsulu zacu elementele pentru instruirea in religione, limba, computu, geografia etc. etc. si de elu trebuie se se folosésca invetiatoriulu totu de-auna la desvóltarea primelor concepte.

Tempulu ce se intrebuintéza la invetiaméntulu intuitivu, se desdaunéza prin ace'a, cá apoi celealalte obiecte de invetiaméntu, se cuprindu mai usioru si mai bine. Inse ori cum, invetiatoriulu trebuie se aiba totu de-auna ace'a inaintea ochiloru, cá elu se nu alerge la invetiaméntulu intuitivu fára nici o tienta dela obiectu la obiectu, ci elu trebuie se puna in scolariu adeveratulu fundamentu, pre care apoi mai târdíu se-si póta redímá intrég'a sa instruire.

Vorbindu pâna aci despre importantia invetiaméntului intuitivu, ar' urmá se vorbescu pucinu si despre: „Tient'a invetiaméntului intuitivu, midilócele spre ajungerea scopului, materi'a si despre metódu invetiaméntului intuitivu“.

a) Tient'a invetiaméntului intuitivu nu e alt'a, decâtu a conduce pre pruncu intr'unu modu corespundietoriu naturei sale cu incetulu dela educatiunea si instructiunea familiara la educatiunea si modulu de instruire din scóla si alu pregatí la materi'a si metódu instruirei scolare. De ace'a:

1. Scolariulu trebuie condusu, cá intuitiunile si intipuirile câscigate acasa se sí-le intregésca si amplífice, se-si câstige totu-odata o pvoisiune de cuvinte si diceri; cu unu cuvêntu elu trebuie deprinsu in vorbire, cá asia mai târdíu se nu-i fia cu greu a-si esprimá cugetele proprie si cele primite.

2. Scolariulu deprinsu in cuprinderea chiara, in observarea cu coscientia, in deosebirea si in pastrarea celoru privite, cá asia mai târdíu se nu se incuibe usioratatea, neatentiunea si uitarea, cari apoi numai ruinéza instruirea adeverata.

b) Tient'a aretata se póte ajunge numai prin ace'a, déca invetiatoriulu se ingrigesce de o anumita multime si varietate de intuitiuni, de o cuprindere víoia si própeta cu privire la tóte obiectele, precum si avêndu grigia de exprimarea corecta si de pastrarea lucrului cuprinsu seau conceputu.

Se vedemu dara cari ar' fi midilócele spre ajungerea scopului:

1. Invetiatoriulu póte câscigá scolariului o multime varia de intuitiuni, déca calatoresce privindu prin intregulu cercu de intuitiune si esperintia acestuia. Dreptu ace'a eu din parte-mi nu potu incuviintá si nici nu aflú cu cale, ori mai bine disu rationaveru, déca invetiatoriulu ocupa unu anu intregu scolarii sei cu obiectele din scóla si nu-i

face cunoscuti seau nici decum, seau dóra prea târdíu cu obiectele din cas'a parintiésca, din gradina, padure, baserica etc.

2. Invetiatoriulu trebuie se aiba grigia cá impresiunile egali se nu revina seau se se reintórea in intrespaturi prea mari. Invetiatoriulu faca, cá scolarii se repetiésca numerându obiectele, ce constau din un'a si ace'asi materia, au asemenea nóte si sierbescu spre unulu si acelasi scopu, Compararea, seau asemênarea acestoru obiecte e fórté potrivita spre acestu scopu.

3. Vioiciunea conceperii seau cuprinderei, se inaintéza prin ace'a, déca la instruire domnesce unu tonu desceptu si veselu. — Aici inca nu are locu tonulu seriosu, ci invetiatoriulu trebuie se converseze cu scolarii asiadicêndu mai multu jocându-se, spre ai câscigá pre incetulu pentru laturea mai seriósá a instructiunei.

4. O concepere própeta se efeptuesce prin ace'a, aducêndu obiectele dupa potintia spre privire in natura, si numai cându nu e cu potintia, se-ne folosimu de modele, tipuri, desemnuri etc. — In privintia privirei obiectelor recomandu colegiloru miei, cá dênsii se-si duca scolarii la locurile acele, unde se afla insusi obiectele ce-le tracteze cu prunci. Asemenea e de recomandatu colegiloru miei, cá animalele, plântele etc. etc., se-le aduca invetiatoriulu cu sene in scóla, seau se faca a i-se aduce acestea de prunci. (Nu intielegu cá boulu chiar' se-lu bage in scóla!). Cu unu cuvêntu, prunculu se véda insusi obiectele, si numai cându acést'a nu e cu potintia, se inlocuescu prin modele, tipuri, desemnuri etc. etc.

5. Cá scolarii se dobêndésca unu limbagiu corectu e de mare importantia a-i face a-se esprimá insusi, animându la acést'a prin intrebari. Inse aici invetiatoriulu trebuie se grigésca, cá scolarii se exprime propusetiuni intregi, in cari se pronuncia tóte silabele si cuvintele tare, curatu si corect. Spre acestu scopu invetiatoriulu vorbesce insusi mai de multe ori inainte si face cá cei mai buni scolari se vorbésca dupa elu, apoi acést'a o repetiescu si cei-alalti atát'a têmpu, pâna ce si-au câscigatu limbagiulu corectu.

Am disu mui susu, cá cam pre seurtu voiu vorbí si despre materi'a si metódu invetiaméntului intuitivu. O se vorbescu dara, căci din cele premise, venimu in fine la ace'a conclusiune, cá midiloculu principalu, prin care potemu ajunge la tient'a invetiaméntului intuitivu, se referesce la impartirea invetiaméntului intuitivu dupa materia si forma seau metódu invetiaméntulu intuitivu.

a) Materi'a invetiaméntului intuitivu.

Aici indata se nasce intrebarea, cá de unde se luámu materi'a pentru invetiaméntulu intuitivu? Déca vomu stá strâmbu si vomu vorbí dreptu, Abecedariulu (Elementariulu) de Solomonu—Munteanu, 'lu vomu aflá de celu mai practicu si mai bunu pentru invetiaméntulu intuitivu. Deci Dloru colegi, cercati si ve-ti convinge.

b) Metódu sau form'a invetiaméntului intuitivu.

La tractarea fiacarui cercu de intuitiune pôte invetiatoriulu, desf nu stricte, procede in modulu urmatoriu:

1. La inceperea fiacarei trepte capitale face invetiatoriulu, cá pruncii se privésca mai ântâiu, se observéze si se-se pronuncia fora de a observá unu ordinu anumitu.

2. Invetiatoriulu face, cá pruncii se numésca obiectele privite. Sub conducerea lui se aducu obiectele aceste intru unu ordinu numitu seau elu le ordinéza dupa materia, intrebuintiare, misicare, etc. etc. Insirarea dupa unu ordinu anumitu de ace'a mai cu séma o recomédu, pentru-cá asia mai usioru 'si pastreza pruncii cele invetiate si deprinse.

3. Dupa-ce scolarii sciu de a insemná obiectele cu numele, apoi urméza determinarea mai de aproape a acelor'a, si anume:

a) Dupa numerulu lor;

b) Dupa materi'a seau dupa pusetiunea lor etc.

4. Apoi tractéza invetiatoriulu intrebuintiare seau folosulu obiectelor deja insirate si mai de aprópe determinate, adeca elu — invetiatoriulu — le areta, cá ce potemu face cu ele seau spre ce scopu ne servescu etc. etc.

5. Acum urméza descrierea acestoru obiecte dupa colórea, form'a si impartírea lor etc. Aici avemu se-ne ferimu atátu de asia numit'a pospaitura, câtu si de prea mare staveritate. Numai acele note suntu de a-se accentuá, prin cari se distinge unu obiectu de altulu si si aceste intr'unu síru anumitu. Prunculu trebuie se capete totu de-aun'a intipuri clare, deórece cele obscure ne aducu numai dauna.

6. Dupa descriere urméza apoi compararea seau aseménarea obiectelor singuraticé, asemenea intre sene: d. e. tabl'a cu tablit'a, usi'a cu feréstr'a, més'a cu banc'a, si padimentulu cu podulu etc. etc. si

7. Finitulu la fiacare cercu de intuitiune 'lu forméza asia numitululu invetiamentu intuitivu moralu. Din intuitiunile cáscigate se deriva pentru pruncu reguli practice pentru portarea sa facia cu persónele si lucrurile tractate.

A. B. Popu,
invetiatoriu.

Opiulu si efectele lui.

Opiulu se face din capatnele de macu; elu este una materia compusa din mai multe veninuri, in câtu adeca contine in sine celu pucinu 16—18 specii de veninu, intre cari celea mai eficace suntu morfínulu si codeínulu. In unele locuri beau opiulu in altele -lu mânca. Intrebuintiare opiului este mai latita printre muzulmani; se afirma inse, cá de unu tîmpu incóce opiulu, si aici, incepe a fi inlocuitu cu vinulu, — dar' totusi preste totu se pôte díce, cá opiulu este la ei una delicatésa de predifectiune; — suntu seméntii, cari pórtá opiulu cu sine in scatule de auru formandu-lu in pilule de câte 5—10 centigrame, din cari iau mai cu séma dupa mâncare. Efectulu lui la inceputu este una iritatiune corporala si spirituala, carea si pre omulu din orientu -lu face neliniscitu.

Turcii nu se indestulescu cu ace'a, cá ei insi-si mânca

opiu, ei dau din elu si la cai, cari asemenea devinu iritati prin intrebuintiare opiului.

In Chin'a nu mânca opiulu ci-lu sugu in forma de fumú; aici intrebuintiéza opiulu incepédu dela etatea de 20—25 ani. Din opiu facu globurile mici, le punu in pipe de diferite forme, si apoi le aprindu la lumina. Dupa acést'a intrebuintiare chinezulu se simtiesce intr'o stare ametita, -i trecu tóte gândurile si dorerile, in urma -lu cuprinde una fierbintiela ardietóre, in carea individulu se misca cá unu nebulu, sbiéra si sdobesce totu din giurulu seu, de multe ori omóra pre cine afla in calea sa.

Precum in Turci'a asiá si in Chin'a suntu ospetaríi, unde se vinde opiu; proprietarii acestoru ospetaríi stau gata si se ingrigiescu de legarea ospetiloru, cari incepu a deveni furibundi. —

Sugatoriulu de opiu pre dí ce merge -si maresce portiunea de opiu, asiá câtu dupa 8—10 luni suge câte diece pipe pre dí; in fine -si speséza toti banii pre opiu; la acesti'a sugerea opiului se preface in manía si astu-feliu de morfínománii in restempu de 4—6 ani -si platescu cu viéti'a. —

Morfínománulu prelânga tîmpírea facultátiloru spiritali -si pierde apetitululu, si sanitatea corporala; faci'a i se asemena cu colórea plumbului si in urma slabesce asiá de tare, in câtu nu remâne numai cu pielea si ósele. —

Gubernulu de acolo a luatú unele mesuri spre a impededá reulu, asiá între altele a pusu vama mare pre opiu, dar' n'a ajunsu rezultatulu doritu; — dupa acea a dictatu inchisóre aspra ma chiaru si pedépsa cu mórte; inse neci aceste n'au folositu nimic'a. — Pre la noi de comunu nu suntu neci mâncatori neci sugatori de opiu, dar' totusi suntu de acei'a, cari, pentru-cá se-si aline dorerile s'au dedatu a inghití din acestu mijlocu portiuni marisóre. Cei din orientu mânca seau beau suculu macului aprópe asiá precum -lu dà natur'a, precându cei din Europ'a -lu intrebuintiéza mai rafínatu. Cei ce usueza opiulu seau morfínulu precum scimu se numescu morfínomani. —

Se vedemu cum devinu morfínomani cei mai multi ómeni. Éta asiá: Pre unulu -lu dóre reu capulu, pre altulu faci'a ori stomachulu, si chiamându mediculu, -lu róga se-i dée cev'a medicina, carea repede se-i alunge dorerea; acest'a numai cá sè se mântuiesca, prescrie câte-va miligrame sare de morfínu, ce are se fia injiciata sub piele. Morbosulu intr'adeveru se simtiesce mai bine, dar' indata -lu cuprindu érase dorerile si astu-feliu érase se intinde la mijloculu intrebuintiatu; acést'a totu asiá merge pâna cându in fine nu mai pôte traí fára morfínu. Unii inse intrebuintiéza opiulu numai din placere, fiendu-cá li face unu iritamentu placutu, si inca nu numai laici, ci chiar' si medici suntu, cari au devenitu morfínomani. —

De aici se vede, cumcá nu numai spre alinarea doreriloru corporali ci si spre a celoru spiritali s'au indata a intrebuintiá morfínulu; ma suntu unii si inca multi, cari numai pentru-cá se le tréca tempulu, iau mor-

finulu in locu de sugara, in locu de musica, cá se impla golulu, ce-lu indigenéza nelucrarea in viéti'a trândaviloru. Numai din acést'a simpla cauza se inveuinéza astádi cu morfínulu cei mai multi locuitori din orasiile celea mari. — Statistic'a aréta, cuméa între morfínomani se afla si multe dintre femei, — totu din ace'a ne potemu convinge, cum-cá dintre 100 morfínomani 50 suntu de acei'a, a caroru ocupatiune este afina cu specialitatea medicala, asiá medici, medicinisti, ingrigratori de bolnavi si calugaritie. Acestu faptu se esplica asiá, cá respectivii potu ajunge cu usiorintia la aparatele ce suntu de lipsa la injiciarea morfínulu.

Din nenorocire morfínulu este asemenea cu opiulu; neincetatu trebue marite portiunile. Morfínomanulu incepe pre dí cu unu centigramu si in tóta díu'a -lu multiplica, pâna ce in 4—5 luni morfínomania -si are bas'a depusa si atunci scapare nu se mai dá. Sermanulu morfínomanu numai atunci se simte bine, déca usueza morfínulu, ce totu-de-a-un'a -lu pórtá la sine. La preâmbulare, déca -lu cuprinde patim'a seau se simte indisposu, se dá la una parte, la unu locu feritu, seau se urca pre una trasura, pentru-cá se póta indepliní injectiunea. — Câti nu disparu din logele teatrului, numai pentru luarea morfínulu, cá asiá se-si alunge obosé'a, tēmpírea. —

Spre a face si mai cunoscute efectele opiului respective a morfínulu se amintínu aici dupa „Revue scientifique“ unele date din celea multe ce se insira acolo. Éta ce se potu cetí in foí'a ace'a:

Dr. L. a fostu medicu de spítalu; cá studentu multu tēmpu a locuitu in Vien'a, si aici s'a datu cu totulu fumatului si beuterei de bere necumpetate; in urm'a acesteia incepù a suferí in sgârciuri de stomachu, in contra caror'a a intrebuintiatu injectiuni de morfínu. Dar' fiendu-cá dorerea, carea la injectiune indata incetase, in alt'a dí decomunu se reintórse, mediculu s'a dedatu a intrebuintiá morfínu inainte de a mâncá. La aparintia sanetatea lui aretá una amelioratiune, dar' pentru-cá se póta sustiené acést'a amelioratiune aparenta, nefericitulu erá silitu a marí incontinuu portiunile de veninu, pâna cându in fine lná pre dí câte 10 centigrame de morfínu. — Ajungēndu la punctulu acest'a, incepuse a slabí; ochii i intrara mai afundu in capu, pupilele i-se contrasera, faci'a luá colórea pamēntului, dispusetiunea lui devení posomorita. Uneori tacea óre intregi, fára a dá cev'a semnu de activitate. Corporalmínte inea totu asiá de trândavu erá cá si spiritualmínte; adeseori zacea câte una jumetate din dí. Apetitulu i-a scadiutu; de mâncari se infiorá si nu mâncá numai salata, fructe cu gustu acru si pucinu lapte.

Unu prietinu alu seu, carele ingrigratu fiendu de sórtea lui prin sciriciri s'a convinsu, cuméa uniculu scopu alu mediculu erá numai injectiunea morfínulu, si cuméa acel'a demanéti'a, la amiadia, sér'a, la tóta mâncarea, in scurtu dísu fára cumpetu si fára margini in continuu golea din stiel'a ce neincetatu o portá cu sine. Cându fù in-

trebatu insusi nefericitulu a marturísitu, cuméa -i este cu nepotintia a se eliberá de monomaní'a sa. —

Cându se apropiá ór'a de injectiune, dícea elu insusi, pre intregu corpulu seu simtiá una mâncarime, se simtiá eshauritu, oboritu de una ostenéla generala; capatase palpitiune de ânima, tiúire de urechi. — Déca -lu impedecá cev'a intru indestulírea pasiunei sale, deveniá furibundu; -si batea muierea si copíi. —

Dupa ce se intēmplá injectiunea tóte se schimbau; mediculu din nou erá amabilu, cu voia buna, placutu in conversare, dar' — numai pentru câte-va momente; preste pucinu trebuea renoita portiunea seau se incepea din nou starea cea de compatimitu de mai inainte. —

Nefericitulu omu odata -si facuse una injectiune, carea dejá trecuse tóta mesur'a; s'a invenínatu, erá aprópe de mórte. Mediculu, carele -lu curá, l'a rogatu se inceteze cu dedarea sa fatala. Patientulu se jurá, cá dejá de multu nu mai intrebuintiéza morfínulu; a mintitu, precum facu acést'a toti morfínomanii; a-i aretá mintiunea, neci n'a fostu greu; intr'una puiucu alu scriiniului seu de nópte au aflatu mai multi injectori de ai lui Pravaz si 10 grame de veninu — morfínu. — Dupa multa vorba a mediculu patientulu respectivu s'a juratu, cá va parasí acést'a patima teribila, ce-lu duce la mórte ori nebuní'a. Preste siésa díle inse din nou aplicá una injectiune ultraista, si a moritu. —

Din acestea se vede, cuméa abusu lu cu morfínulu strica nu numai corpulu ci si spiritulu, incātu invenineza in elu simtíemínte celea bune. Mediculu amentitu erá omu cultu, invetiatu si totusi mintiá cá unu scolariu, carele a comisu cev'a escesu, si-si batea muierea si copíi cá si unu omu betivu. —

Dar' suntu casuri, in cari coruptiunea morala este si mai mare. Morfínomanulu fura, ma comite chiar' si ucideri. Éta unu casu! Una feta din una familia nobila ajungēndu de tinera orfana, fù crescuta intr'unu claustru, unde, precum ea dícea, a fostu fórte nefericita. In etate de dóuedicéi ani ajunse in cas'a tutorulu seu, si nu preste multu s'a marítatu si inea dupa placulu seu. Dar' femei'a tēnera erá asiá de nervósa, in cátu cea mai mica opusetiune o ducea intr'o stare, in carea mai de multe ori trebuea se-o inchida. Mediculu incepù a aplicá morfínu in contr'a nervositatei ce o chinuá si dorerea preste pucinu incetá. Cu totulu rapita de acést'a descoperíre, si-a câscigatu unu injectoru de alui Pravaz, si-a scrisu sie-si receptu si incepù cu multa lacomí'a a intrebuintiá injectiunile.

Dupa siese luni deja ajunse a luá pre dí portiune de câte 40 centigrame. Spre a poté acoperí spesele obvenite, incepù a luá cártile din bibliotec'a barbatulu seu, si a le vinde precum si din argintariile sale; cu tóte acestea erá in crisa de bani, dar' a datu de unu farmacistu fórte preventoriu, carele i-a datu creditu, asia cátu din 29 Maiu 1881 pâna in 27 Octobre 1882, i-a prestatu 3475 centigrame de morfínu, ce s'a urcatu la 1600 franci si 70 mii de injectiuni de câte 1 centigramu.

La amagirea creditului tiner'a femeia si- continuá cá una nebuna calea sa cea pernitiósa; odata inse farmacistulu pretindendu complanarea contului, o amenintiá cu ace'a, cá tóte le va descoperi barbatului. Serman'a femeia luá dela una amica a sa unu imprumutu de 200 franci, dar' creditorulu pretindea intrega sum'a, atunci nefericit'a — a furatu.

Starea ei nu se póte descrie! erá cá si a toturoru morfomaniloru; slabire totala, lipsa de apetitu, tēmpire alternanta cu furia. Intr'ace'a in continuu furá. In fine ajunsese in spitalu, unde si- traganá viéti'a intr'o specia de nebunia.

Acestu casu tristu si- are si joculu seu ulterioru, care celu pucinu espia simtiementulu moralu vatematu. Farmacistulu, carele fára recepte dela medica, a datu 70 mii portioni de morfínu, fu judecatu la unu arestu de 8 dile, la unu mulcta de 1000 franci si una desdaunare de 2000 franci.

Publiculu aplaudá, desi inca n'a aflatu destulu de rigurosa acésta sentintia a tribunalului.

Casuri de acestea suntu destule, precum ne marturisesce statistic'a. Se vedemu inse potu-se vindecá morfomanii si cum? Prim'a conditiune e, cá se se lasa de ace'a datina seu dedare si fiendu-cá acést'a forte cu greu se póte ajunge, pentru ace'a unu mijlocu mai bunu si mai cu efectu este, mai alesu déca morbulu este inaintatu, a-lu scóte morbosulu din cerculu familiei si alu duce in atare institutu, unde se fie sub grigia continua si unde medicii lu- voru desvetiá dela intrebuintiarea morfínului.

In Americ'a suntu spitale anume pre sem'a morfomaniloru; in Germani'a suntu dóue.

Mai consultu este a preveni morfomania. Spre scopulu acest'a prim'a regula este: a impededá pre morbosu in ace'a, cá se póta ajunge la veninu si cá mediculu numai in lipse extreme se se intinda la morfínu, atunci adeca, cându viéti'a morbosului nu se mai póte scapá si mediculu nu mai póte face alt'a, decâtu se faca suportabila viéti'a cea scurta a morbosului prin alinarea doreriloru acelu'a.

Mai departe dest' cetirea cartiloru medicali pentru unu laicu de comunu este periculósa, totusi cetirea cartiloru scrise despre abusulu cu morfínu se póte concede, ma chiar' se recomanda.

Propusetiune compusa.

(Prelegere practica din I. materna).

II. Propusetiunea compusa prin subordinatiune.

Déca ar' intrá cineva in scóla si ar' dice: „Déca a statu vēntulu“ si mai departe n'ar' dice nice unu cuvēntu, ati intielege voi ceva? Asia dara, cá nu v'ati poté intipui ce voiesce se dica? Seau déca asi dice eu: „Cându am plecatu de acasa, si apoi asi tacé m'ati intielege voi? Ba nu. Dar' deca dupa: Deca a statu vēntulu, — am adauge — a inceputu a plouá, ati intielege voi deplinu? Da, amu intielege. Si deca eu dupa: „Cându amu plecatu de acasa,

— asi adauge — am inchisu usi'a, ati intielege voi? Da. Spune-mi inca odata acelea doue propusetiuni, cari n'au avutu intielesu de sine! Déca a statu vēntulu, — Cându am plecatu de acasa. — Dar' cele-alalte doue propusetiuni: „A inceputu a plouá“. „Am incuiatu usi'a“ — au intielesu deplinu? Da, acestea au intielesu deplinu.

Dar' propusetiunile urmatorie au intielesu de sine: A carei civi suntu activi si morali. Cându invetiamu mai bine. Cá si pre tine insuti. Cându vine tótnua. Unde suntu multe paduri. — N'au intielesu. Dar' propusetiunile acestea au intielesu de sine: E fericita patria. Mi s'a stinsu lumin'a. Iubesce pre deaprópele teu. Arborii -si pierdu ornamentulu. Aerulu e mai curatu. — Acestea au intielesu si de sine.

Acum voiu impreună propusetiunile celea din urma cu celea de întâiu asia: E fericita patria, a carei civi suntu activi si morali. Cându invetiam mai bine, mi s'a stinsu lamp'a. Iubesce pre de aprópele teu, cá si pre tine insuti. Cându vine tótn'a, arborii -si pierdu ornamentulu. Unde suntu multe paduri, acolo aerulu e mai curatu. Din câte propusetiuni stá fia-care din acestea? Din câte doue propusetiuni. Asia dara ce feliu de propusetiuni -su? Propusetiuni compuse. Au intielesu deplinu. Asia dara acestea propusetiuni coordinate -su? Nu-su propusetiuni coordinate.

Spune-mi inca odata, cari din acestea au intielesu de sine? (Le spune). Cari n'au intielesu de sine? (Le spune). Din propusetiunea compusa, acea, care are intielesu de sine, se numesce principala. Cum se numesce? Principala. Care se numesce principala. Propusetiune principala acea, care are intielesu de sine. Care e propusetiunea principala in cea de întâiu compusa? in a dou'a? in a trei'a? in a patr'a?

Propusetiunile cari n'au intielesu de sine se numescu secundare. Cum se numescu propusetiunile, cari n'au intielesu de sine? Secundare. Care e secundara in propusetiunea prima compusa? in a dou'a? etc.

Propusetiunile secundare, fiendu-cá depindu dela celea principale, se numescu si subordonate. Cum se mai numescu propusetiunile secundare? Se mai numescu si subordonate. Pentru ce? Pentru-cá depindu dela celea principale.

O propusetiune, in care se afla un'a principala si un'a subordonata se dice compusa prin subordinatiune. Care propusetiune se dice compusa prin subordinatiune? Acea, in care este un'a principala si un'a subordonata. Cum e compuse propusetiunea: E fericita patri'a, a carei civi suntu activi si morali? E compusa prin subordinatiune. Dar' a dou'a? a trei'a? a patr'a? a cincea? Invetiatoriulu serie pre tabla: 1. Se vorbesce, cá fratele teu a moritu. 2. Se nu uitamu cá tēmpulu trece. 3. Noi ámblamu la scóla, cá se invetiamu. 4. Dute, de unde ai venitu. 5. Elu n'a venitu la scola, fiendu-ca a fostu morbosu. Animalele, cari traiescu in jurulu casei, se numescu animale domestice.

Cetesce propusetiunea prima N! Cu ce cuvēntu e legata propusetiunea subordonata de cea principala? Cu conjunctiunea *cá*. Dar' in propusetiunea a dou'a? Erá cu conjunctiunea *cá*. In a trei'a? Cu conjunctiunea *cá*. In a patr'a ce feliu de cuvēntu léga subordonat'a de cea principala? Adverbulu de locu *de unde*. In a cincea? Conjunctiunea *fiendu-cá*. In a siés'a? Pronumele relativu, *cari*.

Vedeti copii, propusetiunile subordonate se lega de celea principali cu unele conjunctiuni, adverbii seu pronume relative. Cu ce se lega propusetiunile subordonate de celea principale? Cu conjunctiuni, adverbii si pronume relative. Se-mi spune-ti o propusetiune compusa, in care

subordinat'a se fia legatu de cea principala cu conjunctiunea *că*. Cu conjunctiunea *că*, pentru că fiindcă etc.

Intregesce propusetiunile următorie cu subordinatiune: Scolariulu, care — se premiéza. Parentii au auditu, că — Elu mi-a spus, că. — Scolarii lenesi merita, că se. — Se vorbesce, că. — Elu s'a scaldatu, unde. — Tataiu meu a moritu, cându — etc.

Invetiatoriulu scrie pre tabla: De unde nu -i focu, nu ésa fumu. Eri am acceptatu, că se vina parintii la mine. Pomulu, care nu produce, se taia. Cetesce propusetiunea prima! Ce feliu de propusetiune e? Compusa. E compusa prin coordinatiune seau subordinatiune? Prin subordinatiune. Care e subordinata? De unde nu -i focu. Unde se afla subordinat'a, in aintea propusetiunei principale seau dupa ea? Inaintea propusetiunei principale. Care e subordinat'a in a dou'a propusetiune? Că se vina parintii la mine. Dar' aci unde e subordinat'a? Dupa principala. Si in a trei'a? In midilocu. Asiá dara unde pôte sta subordinat'a? Inainte, dupa seau in midiloculu principalei. Cându sta inainte subordinat'a se numesce antecedenta. Cum se numesce, cându stă inainte? Se numesce antecedenta. Spune-mi o propusetiune cu o antecedenta.

Cându subordinat'a sta dupa principal'a se numesce consecinta. Cum se numesce? Consecinta. Spune -mi o propusetiune de acestea! Cându subordinat'a sta in midiloculu principalei, se numesce incisa.

Cum se numesce, cându stă in midilocu? Se numesce incisa. Spune-mi o propusetiune de acestea. (Deprindere din carte).

Uitati-ve, in propusetiunea prima prin ce e despartita subordinat'a de cea principala? Prin coma. Dar' in a dou'a? a trei'a? etc. Prin ce se despartiesce subordinat'a de principala? Prin coma. Pentru deprindere se dictéza mai multe propusetiuni si coppii le scriu pre tabla).

Tem'a. Pre ór'a venitoria fia care scrie 10 propusetiuni compuse prin subordinatiune!

P. Ungureanu.

Discursu.

Tienutu in Madarasiu la 29 Maiu 1890 cu ocasiunea adunarei filiali invetiatoresci a cercului protopopescu Madarasiu Homorodu.

Onorabilorú Domni Invetiatori Diecesani!

Devis'a seclului presinte este progresulu, adeca a inaintá pre tóte terenurile, precum pre celu materiale, asia si pre celu spirituale, fiindu-că omulu stă din doue pãrti, din trupu, si din sufletu; Scopulu progresului pre terenulu materiale este avuti'a materiala, ér' pre celu spirituale este avuti'a spirituala, carea cu unu cuvêntu se numesce: Cultura. Cultura! mare cuvêntu e acest'a si eu aci, din capu locului dîcu, că numai omulu este capace de cultura, animalele se potu dresá, plântele se potu nobilitá, ér' de cultura nu suntu capaci, fiindu-că n'au spiritu, n'au sufletu, numai omulu, avêndu elu si sufletu nemoritoriu, se pôte cultivá si asia am devenitu acolo, unde am voitu a deveni adeca la Domnedieu, care a datu omului acelu sufletu nemoritoriu, deci dîcu ori ce cultura, pre ori ce terenu fia acea, trebue se fia in relatiune strinsa cu Domnedieu, seau cum se dîce cu terminu usitatu, trebue se fia religiósá; cultur'a fara religiune este masc'a culturei, că precum masc'a ascunde faci'a omului, asia cultur'a fara religiune ascunde sufletulu omului, si n'are sciintia de Domnedieu,

care a datu sufletulu omului, si care este adeveratulu isvoru a ori ce cultura adevrata. Cultur'a este de multe specie, eu aci numai despre cea literaria voiescu a vorbî pucine. Cultur'a literaria este uniculu midilocu, prin care se pôte omulu, si popórele cultivá, ér' că acést'a cultura literaria se fia universalá, acea totu odata trebue se fia in limb'a poporului, unu individu se pôte cultivá si in limb'a straina inse atunci acea cultura remâne izolata de poporu; éra că unu poporu se aiba cultura literaria, mai inainte de tóte limb'a lui trebue cultivata, si acést'a se pôte éra numai prin literatura cultivá adeca literile cultiveza limb'a, si limb'a culta cultiveza popórele, inse literile prim'a data se invetia in scótele elementarie, ér' sufletulu scólei elementarie este invetiatoriulu.

Invetiatorii dar' la tóte popórele suntu acei factori, cari punu fundamentulu la tóta cultur'a literaria, fiindu-că ei invetia mai ântâtu literile pre acea generatiune mica, din care apoi iesu ómenii cei mari, si culti, si nici unu omu mare astadi nu ar' poté dîce despre sine, că elu cându-va n'a siediutu la petiórele cărui-va invetiatoriu, se fi fostu acelu invetiatoriu domesticu, că si la Domnií cei mari, fia fostu de scóla elementaria, că si la ómenii mai de rendu, si asia cu totu dreptulu se pôte dîce, că invetiatorii suntu factorii principali ai culturei literarie.

##

Mai de multu totu invetiamentulu publicu, inferioru, si superioru, erá liberu, adeca nici statulu, nici beseric'a, nu se ingrigeá despre invetiamentulu literariu; cându dîcu că nici beseric'a, atunci intielegu tîmpulu mai inainte de Christosu, că beseric'a lui Christosu totu-de-a-un'a a avutu mare grigia de invetiamentulu literariu publicu a credintiosiloru sei, conformu mandatului divinu mergeti si invetiati tóte popórele, botezandu-i etc. precum are si pana in diu'a de astadi; dîcu dar', mai de multu, totu invetiamentulu literariu erá liberu, cine se simtiá chiamatu de a propune ceva ramu de sciintia literaria, si- conducea o chilia, deca nu avea propria, si afara pre parete puneá o tablitia, si pre acea scriá, unulu pedagogu de litere, altulu invetiatoriu de gramatica, alu 3-le de retorica, poesia, filosofia, drepturi, etc. nime nu -lu intrebá: in ce spiritu propuni tu aceste sciintie? ér' pruncií si tînerii se grupau pre lângá pedagogu, seau pre lângá invetiatoriulu de alte sciintie, si i- plateau didactru, pentru invetiarea loru, inse si atunci numai invetiatoriulu de pruncií mici se numia pedagogu, éra cealalti dupa numele sciintiei, ce o propuneáu p. e. gramatistu, retoru, poietu etc. si fiindu-că pedagogulu aveá mai multu necazu cu pruncií cei mici, fiindu asti'a cam de comunu nesalnici, de aci apoi a venitu acelu proverbîu „quem dii odere, pedagogum fecere“ pre cine iau uritu Diei, pedagogu l'au facutu“; inse ce se vedi! acestu nume de Diei blastematu a devenitu la mare onóre, astadi cea mai mare onóre este a se poté cine-va numi pedagogu renumitu, cari suntu fórte rari; numele cealalalte de gramatistu, retoru, poietu, filosofu, iuristu, si altele s'au contopitu in numele comunu de profesoru, ér' numele de de multu alu dascaliloru s'a stranutatu in numele de invetiatoriu, ambe aceste nume suntu onorifice in societate, inse cu multu mai mare onóre i-se da unui pedagogu renumitu, fiindu-că pedagogi'a este o sciintia de specialitate, si onenimei de fórte mare folosu, si nici pôte fi astadi unu profesoru, si unu invetiatoriu perfectu in sfer'a s'a de activitate, carui'a nu -su cunoscuté cartile pedagogice.

Ce au escugetatu pedagogii renumiti facia cu invetiatorii, că se me cuprindu aci numai cu acést'a, vomu vedé

mai la vale, acum se ne întorcem inapoi la libertatea invetiamentului literariu.

Beseric'a lui Christosu dela inceputulu seu a portatu mare grigia de invetiamentulu literariu, in cei trei seculi primi quidem n'a potutu portá asia mare grigia fiindu ea pre morte persecutata, inse cu atátu mai vértosu dupa ce a esitu victoriósa prin sângele martiriloru sei, adeca dupa aceea pre lángea tóte manastirile, si basericele parochiali si catedrali, a redicatu scóle publice. Ea a infintiatu gimnasiale, liceile, academiile, si universitatile cele mai vechi, adeca ea a crestinizatu, si cultivatu tóte popórele europene, acest'a este unu adeveru istoricu constatatu, cá adeca totu invetiamentulu publicu a fostu religiosu, besericescu. Pedagogii cei renumiti, ce au aflatu consultu spre a se perfectená invetiatorii scóleloru elementarie? Acea se póte díce cu unu cuvéntu: reuniunea, adeca invetiatorii se se organizeze in reuniuni invetiatoresci, cu scopu cá ei prin ei insi-si se se perfectioneze pre terenulu pedagogicu; frumósa idea; adeca ómenii de specialitate au reuniunile loru, advocatii au camere advocatiale, negutiatorii camere comerciale, notarii reuniuni notariali. Si tocm'a in dílele abia trecute s'a pertractatu unu proiectu de lege in camer'a deputatilaru Germaniei, cá si lucratorii se aiba camerele loru, ce inse nu s'au primitu, deci si invetiatorii se aiba reuniunile loru invetiatoresci, asia si-au infintiatu apoi mai ántáiu statele europene astu-feliu de reuniuni invetiatoresci, si ast'a a nóstra reuniune, specialminte adunarea nóstra filiala de astadi -si are isvorulu seu acestei ideii pedagogice, cá adeca unu invetiatoriu cu prunciu sei scolari se tieno o propunere de proba, si dupa aceea ceialalti invetiatori presinti se critizeze metodulu acelei propuneri, si asia imprumutatu se-si schimbe ei intre sine parerile loru, si ei pre ei insi-si se se instrueze in manuearea celui mai bunu metodu de propunere.

#

Cum prosperéza acést'a Reuniune, si adunare filiala la noi? ast'a e o intrebare delicata, mie, care acuma de 5 ani am onóre de a fi Preside acestoru adunari filiali -mi pare cá nu prosperéza prea bine; caus'a nu vi-o spunu gaciti-o D-vóstra, si déca o veti gáci, fiindu prea usioru de gácitu, delaturati-o.

#

Si acum cu acea rogare inchidu acestu Discursu de deschidere cátra onoratu D-vostra, cá nici odata se nu uitati acea, cá sunteti filii natiónei románe, si invetiatorii diecesani a Diecesei Oradei-Mari gr. cat. Natiunea romana v'au nascutu, si Dieces'a Oradiana va crescutu in preparandi'a s'a diecesana. Dieces'a va dispusu la statiunile, in cari de presinte fungati, ea va portá grigi'a si pre venitoriu; Se cuvine dar' se fiti cu iubire catra natiune, si cu supunere catra Diecesa, de scolarii invetiamentulu D-vostre concediuti se portati mare grigia, pre aceia se-i invetiati cu tóta consciint'a, cá aceia cu tómpu se fia cetatieni buni a patriei, si filii credintiosi a Diecesei; prin lectura continúa, in cátu Vi permitu impregiurarile, si mai alesu de opuri pedagogice, se ve cultivati insi-ve cá asia locul onorificu in societate, de invetiatori diecesani populari, se-lu impleti pre deplinu cu tóta onórea. Se trairi Domniloru invetiatorii Diecesani! Si cu aceste siedinti'a o dechiaramu deschisa.

Georgiu Ardeanu.

parochu si protopopu gr. cat.

2182 — 1890.

Cerculariu cátra intregu clerulu archidiecesanu.

Prin acést'a se escrie concursu pentru completarea statiunilor docentali si cantore-docentali cu terminulu de 30 Iuliu a. c. st. n.

I. Protopopiatulu Muresiului.

1. Statiunea docentala din Muresiu-Osorheiu cu emolumintele:

a) Salariu anualu de 200 fl. v. a. din cari 150 fl. din cass'a besericeii, 20 fl. v. a. pana se va imbunatafi cass'a besericeii, dela oficiulu protopopescu si 30 fl. v. a. din repartitiune;

b) Cuartiru liberu in edificiulu scólei in odaia separata. Se observa, cá cursulu scolasticu tiene 10 luui de díle, dela 1-a Septembrie pana in 30 Iuiu st. n. si dintre concurenti va fi preferitu celu cu tonu mai frumosu.

2. Statiunea cantore-docentala din Ciavasiulu-de-cámpia, cu emolumintele:

a) Salariu anualu 120 fl. v. a. din repartitiune pre poporu platindi in 2 rate: b) 30 metrete cucuruзу à 16 cupe, metrat'a computata in 80 cr. = 24 fl. c) 30 díle de luern à 40 cr. v. a. = 12 fl. v. a. d) dela inmormentári cu saracuste cáte 1 fl. 34 cr. v. a., fara saracuste 1 fl. 34 cr. v. a., fara saracuste 1 fl. e) dela prunci pana la 2 ani cáte 34 cr. f) dela 2 ani pana la 7 ani cáte 68 cr. ér' dela 7 ani cáte 1 fl. g) alte venite stolarie preste anulu intregu, afara de miruitu, molitva dela s. Pasci, in bani si prescuri, computate preste totu in 20 fl. h) din servirea s. Pasci 17 cr. i) tertialitatea dela cununía 35 cr. v. a. k) cas'a cantoralu cu tinda si camara, grasdu de 4 vite si o culina computate tóte in 15 fl. v. a.

II. Protopopiatulu Dergei.

Statiunea docentala din Fizesiu cu emolumintele:

1. Salariu anualu de 200 fl. v. a. din repartitiune pre poporu solvindi in 4 rate egale, si adeca in 1 Decembre, 1 Februaru, 1 Aprilu si 1 Iuniu a fiesce carui anu scolasticu.

2. 4° lemne focali, pentru incalditulu scólei si chiliei docentale, taiate si vecturate de poporu.

3. Cuartiru in edificiulu scólei cu 2 incaperi si tinda. Gradiu'a pentru legume.

Concurentii la acésta statiune voru avé de asi asterne suplicele sale concursuali pana la terminulu suprafiptu, proviedute cu carte de botezu, atestatele despre absolvirea cursulu pedagogicu in vre-unu institutu preparandialu publicu, despre depunerea esamenulu de cualificatiune docentala si ocupatiunea de pana acum, precum si cu atestate despre portarea morala si sciint'a tipiculu si a cántáriloru sánteii nóstre besericeii greco-catolice, cari documinte tóte voru fi de a se asterne la oficiulu protopopescu sus-mentionatu, de unde se voru face necesariile dispusetiuni pentru candidarea la acésta statiune, amesuratu determinatiuniloru Regulamentulu scolasticu archi-diecesanu de sub Numerulu consistorialu 3261/1876 partea II. capu VI. §. 71 pagin'a 19.

Blasiu din siedinti'a consistoriala tienuta in 17. Iuniu 1890.